

De werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden

Een kwalitatief onderzoek toegepast op de maakindustrie

Naam
Studentnummer
Vak
Opdrachtgever
Contactdetails
Datum

Dennis van Rooij
S0178551
Masterthesis Recht en Bestuur
Universiteit van Twente
d.t.van.rooij@student.utwente.nl
17 juni 2009

Woord vooraf

Dit rapport bevat een kwalitatief onderzoek naar de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Het rapport is geschreven naar aanleiding van de economische situatie waarin Nederland sinds medio 2008 verkeerd. Vanaf dat moment is een situatie ontstaan die veel bedreigingen bevat, maar ook kansen biedt.

Het onderzoek is uitgevoerd als opdracht voor mijn Masterthesis, met andere woorden dit is de laatste opdracht die behaald dient te worden voordat ik mijn studie afrond. In dit proces heb ik ondersteuning gekregen van mijn begeleiders Caroline Raat en Michiel Heldeweg. Tevens heb ik tijdens mijn onderzoek ondersteuning gehad van mijn valorisatiepartner Currency Connect, in het bijzonder Rolf Grouve. De feedback en aanvullingen van deze personen waren van grote waarde. Zonder hen had ik mijn onderzoek niet kunnen voltooien. Voorts gaat mijn dank naar Thea van Rooij en Mariëlle van der Lee, zij hebben mijn volledige thesis doorgelezen en gecontroleerd op Nederlandse taal.

Dit rapport is in eerste instantie bedoeld voor Currency Connect. Ik kan me echter voorstellen dat ook de overheid haar voordeel kan doen met de conclusies. Op basis van deze conclusies en een nieuw onderzoek zou in de toekomst beleid kunnen worden gevoerd.

Persoonlijk heb ik tijdens het schrijven van dit rapport veel geleerd. Op de eerste plaats zie ik in dat subsidies belangrijker zijn dan ik op voorhand dacht. Ten tweede heb ik tijdens het onderzoeksproces praktijkervaring opgedaan met het doen van onderzoek. Tenslotte heeft deze opdracht bijgedragen aan de ontwikkeling van competenties (zie hoofdstuk 9). Zo heb ik onder andere geleerd naar een deadline toe te werken wanneer er weinig tot geen controle is.

Dit alles heeft geleid tot het onderzoeksrapport wat voor u ligt.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Enschede, 17 juni 2009

Dennis van Rooij
Student Recht en Bestuur
Universiteit van Twente

Inhoudsopgave

Samenvatting	Pagina 5
Inleiding	Pagina 6
Hoofdstuk 1 Het onderzoek	Pagina 7
• 1.1 De valorisatiepartner	Pagina 7
• 1.2 De markt	Pagina 7
• 1.3 De sectorkeuze	Pagina 7
○ 1.3.1 Bedrijven en banen	Pagina 7
○ 1.3.2 Vestigingsklimaat en overheidsbeleid	Pagina 8
• 1.4 De aanleiding en opzet voor onderzoek	Pagina 8
○ 1.4.1 De aanleiding voor onderzoek	Pagina 8
○ 1.4.2 De opzet voor onderzoek	Pagina 9
• 1.5 Doel en probleemstelling	Pagina 10
• 1.6 Tot slot	Pagina 11
Hoofdstuk 2 Subsidies	Pagina 12
• 2.1 Het subsidiebegrip	Pagina 12
• 2.2 De subsidietitel in de Awb	Pagina 14
• 2.3 De subsidieverlening	Pagina 14
• 2.4 Het begrip staatssteun	Pagina 16
• 2.5 Tot slot	Pagina 17
Hoofdstuk 3 Fiscale regelingen	Pagina 18
• 3.1 Fiscale regelingen	Pagina 18
• 3.2 Verlening van fiscale regelingen	Pagina 20
• 3.3 Het verschil tussen subsidies en fiscale regelingen	Pagina 21
• 3.4 Tot slot	Pagina 22
Hoofdstuk 4 Economisch moeilijke omstandigheden	Pagina 23
• 4.1 Het begin van de crisis	Pagina 23
• 4.2 Betekenis voor de maakindustrie	Pagina 24
• 4.3 Tot slot	Pagina 24
Hoofdstuk 5 Het onderzoek	Pagina 25
• 5.1 Soorten subsidies en fiscale regelingen	Pagina 25
• 5.2 MKB	Pagina 30
• 5.3 Tot slot	Pagina 30

Hoofdstuk 6 De resultaten	Pagina 31
• 6.1 Resultaten beschrijven	Pagina 31
• 6.2 Enquête onder de consultants van Currency Connect	Pagina 31
• 6.3 Telefonische enquête onder bedrijven	Pagina 33
• 6.4 Informatie vanuit SenterNovem	Pagina 35
• 6.5 Tot slot	Pagina 35
Hoofdstuk 7 Conclusies en de toekomst	Pagina 36
• 7.1 Beantwoording onderzoeksvragen	Pagina 36
• 7.2 De conclusie	Pagina 38
• 7.3 De toekomst	Pagina 39
• 7.4 Tot slot	Pagina 41
Hoofdstuk 8 Evaluatie	Pagina 42
Hoofdstuk 9 Persoonlijke ontwikkeling	Pagina 43
Literatuurlijst.....	Pagina 45
Bijlagen	Pagina 48
Bijlage 1.....	Pagina 49
Bijlage 2.....	Pagina 50
Bijlage 3.....	Pagina 51
Bijlage 4.....	Pagina 52
Bijlage 5.....	Pagina 53
Bijlage 6.....	Pagina 54
Bijlage 7.....	Pagina 56
Bijlage 8.....	Pagina 57
Bijlage 9.....	Pagina 59
Bijlage 10.....	Pagina 62

Samenvatting

Het essentiële doel van mijn onderzoek is de hoofdvraag of subsidies en fiscale regelingen een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Deze hoofdvraag heb ik gericht op een sector, de maakindustrie. Alvorens tot het onderzoek te komen heb ik eerst verschillende onderdelen uit de hoofdvraag gedefinieerd.

Ik ben begonnen met het subsidiebegrip te definiëren. Voor de definitie van het subsidiebegrip heb ik het wetboek ter hand genomen. Artikel 4:21 van de Algemene wet bestuursrecht beschrijft namelijk het begrip subsidies. Het beschrijft het subsidiebegrip als volgt:

“De aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.”

Ik heb dit begrip, met bovenstaande definitie als uitgangspunt, in hoofdstuk twee uitvoeriger omschreven.

Het tweede begrip uit de hoofdvraag waarvoor nadere definiëring noodzakelijk was, is fiscale regeling. Net als subsidies is dit een financieel instrument waar bedrijven in de maakindustrie een beroep op kunnen doen. De definitie van een fiscale regeling is:

“Een regel met betrekking tot belastingen. Fiscale regelingen geven bedrijven een bepaalde korting op de te betalen loon-, inkomsten- of vennootschapsbelasting. Dit wordt verstrekt door een bestuursorgaan met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager.”

Ik heb dit begrip in hoofdstuk drie uitgebreider omschreven.

Tenslotte is de term economisch moeilijke omstandigheden beschreven. Een term die lastig te definiëren is, maar wel de huidige economische situatie in Nederland beschrijft. Een land verkeert in economisch moeilijke omstandigheden wanneer, net zoals in Nederland, het Bruto Binnenlands Product minimaal twee opeenvolgende kwartalen daalt, de bestedingen, bezettingsgraad en productie dalen en faillissementen stijgen.

In hoofdstuk vier heb ik deze omstandigheden gedetailleerd omschreven.

Met betrekking tot de hoofdvraag van mijn onderzoek is het prettig dat de vraag helder gedefinieerd is. De huidige economische omstandigheden in Nederland zijn te omschrijven als moeilijk en ook de begrippen fiscale regelingen en subsidies zijn helder naar aanleiding van de hoofdstukken twee, drie en vier.

De informatie met betrekking tot het Field Research zijn verkregen via drie informatiebronnen. Ondanks een enkele tegenslag zijn deze bronnen de consultants van valorisatiepartner Currency Connect, bedrijven uit de maakindustrie en het SenterNovem. Hoofdstuk vijf en zes gaan hier verder op in.

Naar aanleiding van het onderzoek kan het een en ander geconcludeerd worden. Met betrekking tot de hoofdvraag kan met zekerheid gesteld worden dat subsidies en fiscale regelingen een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Dit komt goed naar voren bij de fiscale regelingen en subsidies als WBSO, EIA en Innovatievouchers. Deze subsidies en fiscale regelingen worden meer aangevraagd, ze hebben een invloed ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden en er kan gesteld worden dat deze subsidies en fiscale regelingen niet altijd om de juiste reden worden aangevraagd. In hoofdstuk zeven komt dit duidelijker naar voren. Dit hoofdstuk laat bijvoorbeeld zien dat iedere informatiebron de conclusie met betrekking tot de hoofdvraag bevestigt.

Aan het slot van dit onderzoek staan hoofdstuk acht en negen. Deze hoofdstukken bevatten een evaluatie en de beschrijving van drie competenties. Hierbij kijk ik terug op mijn onderzoeksproces. De competenties die ik in dit hoofdstuk beschrijf zijn plannen en organiseren, resultaatgerichtheid en vasthoudendheid.

Inleiding

Subsidies en fiscale regelingen! Iedereen heeft er wel eens iets over vernomen, maar beide financiële instrumenten zijn nadrukkelijk aanwezig in onze samenleving. Toch vinden veel bedrijven en organisaties de weg naar subsidies en fiscale regelingen niet en daardoor blijft jaarlijks veel overheidsgeld onbenut¹. Wanneer financiële middelen noodzakelijk waren voor een project werd tot op heden vaak gedacht aan eigen vermogen en vreemd vermogen, maar in Nederland zijn ongeveer 1600 subsidieregelingen en fiscale regelingen waarvan óók gebruik gemaakt kan worden².

Dat bedrijven geen gebruik maken van subsidies en fiscale regelingen kan verband houden met het feit dat bedrijven niet van het bestaan van deze financiële instrumenten afweten. Een ander veel gehoord argument is dat het aanvragen van een subsidie of fiscale regeling lastig is. Ook het feit dat bedrijven gesommeerd kunnen worden het ontvangen bedrag terug te betalen schrikt af.

Nu is het de vraag of bedrijven ten tijde van de huidige economische omstandigheden toch eerder geneigd zijn een subsidie of fiscale regeling aan te vragen. De werking die beide financiële instrumenten hebben staat centraal in mijn thesis. Het antwoord op deze vraag zal duidelijk worden aan de hand van negen hoofdstukken.

In hoofdstuk één beschrijf ik de wijze van onderzoek. Informatie over de valorisatiepartner, de markt waarop de valorisatiepartner actief is, de aanleiding van het onderzoek, het doel van het onderzoek, de opzet van het onderzoek en de probleemstelling zullen in dit hoofdstuk aan bod komen.

In Hoofdstuk twee zal het subsidiebegrip centraal staan. Diverse relevante theoretische informatie komt in dit hoofdstuk aan bod.

Hoofdstuk drie bevat de relevante theoretische informatie over fiscale regelingen.

Hoofdstuk vier beschrijft het begrip economische moeilijke omstandigheden.

In hoofdstuk vijf worden het onderzoek en de door de maakindustrie aangevraagde subsidies en fiscale regelingen belicht, alsmede het begrip MKB.

Hoofdstuk zes bevat de resultaten van het onderzoek.

In hoofdstuk zeven worden conclusies getrokken en staat een korte weergave beschreven van de toekomst.

Tenslotte zullen de hoofdstukken acht en negen de evaluatie en de ontwikkeling van mijn competenties beschrijven.

¹ Voorbeelden van subsidiegeleden die onbenut blijven zijn:

- http://www.nrc.nl/europa/article1852148.ece/Nederland_laat_vele_miljoenen_euros_onbenut.

- <http://www.devrijeenergieproducent.nl/#pagina=1177>.

² Interview met Rudi Groupe, één van de oprichters van Currency Connect in een informatiefolder van Currency Connect.

Hoofdstuk 1 Het onderzoek

Mijn Masterthesis geeft antwoord op de vraag wat de werking van subsidies en fiscale regelingen is ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Het eerste hoofdstuk van mijn opdracht wil ik gebruiken om u, de lezer, het één en ander toe te lichten met betrekking tot de thesis.

Na het lezen van dit hoofdstuk heeft u een beter inzicht in de opdracht en de onderzoeksmethoden. Om u dit inzicht te verstrekken zal ik allereerst een korte beschrijving geven van de valorisatiepartner en haar markt. Verderop in dit hoofdstuk worden de sector waarop ik mijn onderzoek richt, de opzet van het onderzoek en de aanleiding voor onderzoek beschreven.

1.1 De valorisatiepartner

Zoals al eerder naar gememoreerd en ook blijkt uit de titel van mijn thesis, heb ik onderzocht of subsidies en fiscale regelingen een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Deze opdracht heb ik uitgevoerd in samenwerking met Currency Connect.

Currency Connect adviseert en ondersteunt bedrijven bij het vinden van subsidiemogelijkheden en bij de verantwoording van subsidieaanvragen. Het bedrijf is gevestigd in Goor, maar bedient klanten door heel Nederland. Al deze klanten doorlopen samen met Currency Connect het aanvraagproces voor subsidies en fiscale regelingen met als doel het ontvangen van een subsidie of fiscale regeling (zie bijlage 5).

1.2 De markt

Currency Connect is actief op een markt waar advisering wordt gegeven aan bedrijven die in aanmerking willen komen voor een subsidie of fiscale regeling. Op deze markt is veel concurrentie. Volgens Currency Connect komt deze concurrentie veelal van 'kleine' lokale subsidieadviesbureaus. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de markt gekenmerkt wordt als polypolie. Er is geen sprake van een monopolie of oligopolie³. Ook de markt voor afnemers kenmerkt zich door vele actieve bedrijven, dit wordt als een polyopsonie aangeduid.

Currency Connect is het op één na grootste adviesbureau op de Nederlandse subsidiemarkt. Currency Connect, maar eigenlijk de gehele markt, moet echter oppassen voor concurrentie uit onverwachte hoek. Binnen grote bedrijven is het tegenwoordig normaal dat een 'subsidieafdeling' wordt ingericht. Deze afdelingen onderzoeken mogelijkheden voor subsidies en fiscale regelingen en vragen ze aan⁴. Aan zo'n afdeling zijn echter veel kosten verbonden, waardoor zo'n afdeling niet rendabel is in kleine- en middelgrote bedrijven. Het is namelijk pas rendabel een dergelijke afdeling op te starten wanneer men veel subsidieaanvragen doet.

1.3 De sector

1.3.1 Bedrijven en banen

De sector waarop ik mijn onderzoek richt is de maaksector oftewel de maakindustrie. Mijn valorisatiepartner Currency Connect gaf aan dat deze sector geschikt was om mijn onderzoek uit te rollen. Het bedrijf heeft namelijk veel klanten binnen deze sector. Door deze klanten is er binnen het bedrijf een helder beeld over subsidies en fiscale regelingen die deze bedrijven aanvragen. Ik kon tijdens mijn onderzoek gebruik maken van die kennis van Currency Connect. Het was daarom een makkelijke keuze om mijn onderzoek op de maakindustrie toe te spitsen.

De maakindustrie omvat bedrijven die materialen, middels industriële activiteiten, tot nieuwe producten verwerken⁵ (zie bijlage 1). Binnen deze sector waren in 2006 ongeveer 41.000 bedrijven actief. Op het totaal van 750.000 Nederlandse bedrijven betekent dit dat ongeveer 5,5 procent van de bedrijven actief was in de maakindustrie (zie bijlage 2). In 2005 waren er ongeveer 824.000 banen in de maakindustrie. Dit betekent dat ongeveer 12 procent van alle banen in Nederland binnen de maaksector was (zie bijlage 3).

³ P.J. Slot, R.A. Swaak, M.S. Mulder, *Inleiding Mededingingsrecht*, 2007.

⁴ A. Vos, *Hengelen naar subsidies*, 4 augustus 2007.

⁵ R. Dorenbos, O. Sheikh en P. Risseeuw, *Concurrentiepositie Nederlandse Maakindustrie*, p. 2.

Er zijn wel grote verschuivingen te zien met betrekking tot het aantal banen in de maakindustrie. In bijlage 3 zijn de jaren 1990-2005 in drie tijdvakken verdeeld. De verschillen tussen deze tijdvakken zijn aanzienlijk te noemen. Tussen 1995 en 2000 steeg het aantal banen binnen de sector met 6,3 procent. Dat lijkt veel, maar is minder dan de gemiddelde landelijke stijging. De gemiddelde stijging was namelijk 22 procent. In de jaren 2000 tot 2005 was er een gemiddelde groei van het aantal banen in Nederland van 1,5 procent. Het aantal banen in de maakindustrie nam echter met 12,7 procent af⁶.

Het aantal banen in de maakindustrie verminderde dus sterk. Het blijkt dat de grootste afname van banen heeft plaats gevonden onder bedrijven met meer dan 100 medewerkers. Er zijn verschillende redenen waarom het aantal banen binnen deze bedrijven daalde. Bedrijven gaan failliet, ze stoten taken af (outsourcing of offshoring) of bedrijven splitsen op in kleinere eenheden⁷.

1.3.2 Vestigingsklimaat en overheidsbeleid

Het verplaatsen van bedrijfsactiviteiten naar een lagelonenland wordt ook wel offshoring genoemd. Deze trend is tot op heden aan weinig westerse landen voorbijgegaan. De in het vooruitzicht gestelde kostenbesparingen en verbetering van financiële prestaties hebben veel bedrijven gestimuleerd bedrijfsactiviteiten te verplaatsen naar het buitenland. Uit onderzoek van het Offshoring Research Network (ORN) blijkt dat organisaties uit Europa en de Verenigde Staten in toenemende mate bedrijfsactiviteiten verplaatsen naar lagelonenlanden⁸.

De verwachting is dat in de toekomst steeds meer bedrijven verplaatsen naar lagelonenlanden. Offshoring kent zijn oorsprong in de jaren zestig van de vorige eeuw. Toen begon het verplaatsen van eenvoudige productieactiviteiten naar lagelonenlanden. Er zijn drie verschillende redenen voor offshoring:

1. Efficiëntie: Dit is een opportunistische keuze. Reden voor offshoring: lagere arbeidskosten.
2. Effectiviteit: Dit is een weloverwogen keuze. Redenen voor offshoring: herontwerp van de processen, verbetering van de serviceniveaus en versnelling van de time to market.
3. Waardecreatie: Dit is een strategische keuze. Redenen voor offshoring: de groeistrategie, internationalisering en toegang tot nieuwe markten.

Uit een enquête onder multinationals en MKB-bedrijven (zie paragraaf 5.2) blijkt dat momenteel 27% van de Nederlandse bedrijven offshoring heeft doorgevoerd, 17% van de bedrijven offshoring overweegt en 56% van de bedrijven tegen offshoring is⁹. Om tegen te gaan dat teveel kennis en werkgelegenheid Nederland verlaat kan de overheid maatregelen nemen. Subsidies en fiscale regelingen spelen hierbij een belangrijke rol (zie paragraaf 5.1).

1.4 De aanleiding en opzet voor onderzoek

1.4.1 De aanleiding

De aanleiding voor mijn onderzoek is de huidige economische situatie. Op dit moment is er over de hele wereld sprake van een economische crisis, de kredietcrisis. Diverse analisten hebben verschillende prognoses over de impact en de duur van deze crisis. Over het algemeen wordt aangenomen dat iedereen er last van heeft of zal krijgen¹⁰.

Door deze situatie ontstaan veel bedreigingen, maar ze biedt ook kansen. Ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden, is de nood om te bezuinigen of alternatieven te zoeken groter dan ten tijde van hoogconjunctuur. De essentiële vragen zijn daarom, hebben subsidies en fiscale regelingen een werking in de huidige economisch moeilijke omstandigheden? En zijn er specifieke subsidies of fiscale regelingen die juist nu vaker worden aangevraagd?

⁶ R. Dorenbos, O. Sheikh en P. Risseeuw, *Concurrentiepositie Nederlandse Maakindustrie*, p. 6-9.

⁷ M.L. Biermans en J.P. Poort, *Kennisverwerving in de maakindustrie*.

⁸ H.W. Volberda, F.A.J. van den Bosch, J.J.P. Jansen, A. Szczygielska, M.W. Roza, *Inspelen op Globalisering, offshoring, innovatie en versterking van de concurrentiekracht van Nederland*, p. 17-20.

⁹ H.W. Volberda, F.A.J. van den Bosch, J.J.P. Jansen, A. Szczygielska, M.W. Roza, *Inspelen op Globalisering, offshoring, innovatie en versterking van de concurrentiekracht van Nederland*, p 18.

¹⁰ G. Soros, *De internationale kredietcrisis*, 2008.

1.4.2 De opzet

Op het moment dat een onderzoek start is er meestal nog geen plan van aanpak. Zo'n plan vormt zich doorgaans naarmate een onderzoek loopt. Een plan vormt zich, omdat een onderzoeker meer informatie verzameld en hierdoor beter kan inschatten welke werkzaamheden vereist zijn. Dit is tijdens mijn onderzoeksproces niet anders gelopen. Om een goed inzicht te verkrijgen in de betekenis van de hoofdvraag, laat staan hieraan een conclusie te verbinden, heb ik een behoorlijke investering van tijd moeten doen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een proces waarin ik steeds een stap dichterbij conclusies en aanbevelingen kwam.

De informatie voor de uitkomst van een onderzoek kan men verkrijgen door middel van Desk Research en Field Research. Beide onderzoeksvormen spelen ook een rol in mijn Masterthesis. Ik ben begonnen met Desk Research op het moment dat ik in week één van het tweede kwartiel informatie ben gaan zoeken over subsidies. Ik startte met zoeken naar achtergrondinformatie over het onderwerp subsidies op het internet.

Deze informatie heeft mij doen realiseren dat subsidies een grotere rol hebben in onze maatschappij dan ik vooraf dacht. Nadat ik op deze manier een redelijk goed inzicht had verkregen van het begrip subsidies, ben ik gestart met zoeken naar informatie in de bibliotheek van de Universiteit.

De bibliotheek gaf een aantal boeken over subsidies, maar helaas weinig boeken met theoretische informatie. De boeken Subsidies van A.J Bok en Staatssteun op het grensvlak van bestuursrecht, Europees recht en fiscaal recht van Hessel, van Angeren, den Ouden en van Slooten waren wel bruikbaar.

Gelijktijdig met het zoeken van informatie via de bibliotheek op de Universiteit had ik mijn eerste gesprek met valorisatiepartner Currency Connect. Dit was een informatief gesprek waarin beide partijen konden aangeven wat zij van de opdracht verwachtte en hoe de opdracht het best kon worden aangepakt. Tijdens dit gesprek kwam ik meer te weten over Currency Connect en de markt waarop het bedrijf actief is.

Na het gesprek met Currency Connect ben ik verder gaan zoeken voor meer informatie. Ik was namelijk van mening dat de twee boeken die ik tot mijn beschikking had te weinig basis boden om mijn thesis te schrijven. Tevens ben ik vanaf dat moment gaan zoeken naar theoretische informatie over de onderwerpen staatssteun en economisch moeilijke omstandigheden. Daarom besloot ik ook rond te kijken in bibliotheken van andere Universiteiten. Op basis van deze bezoeken heb ik mijn theoretische gedeelte kunnen funderen op een grote diversiteit aan literatuur. Deze literatuur is erg belangrijk geweest voor de hoofdstukken twee en vier.

Ik heb niet alle informatie kunnen achterhalen via Desk Research. Het was namelijk niet mogelijk om op basis van gegevens uit het verleden conclusies te trekken. Simpelweg omdat deze gegevens niet te vergelijken zijn met de huidige situatie. Dus heb ik ook door middel van Field Research informatie moeten achterhalen. Om de juiste informatie te kunnen achterhalen heb ik van verschillende bronnen gebruik gemaakt. Aan het begin van het vierde kwartiel was voor mij duidelijk hoe ik op de beste wijze deze informatie kon achterhalen.

Ik ben mijn onderzoek gaan baseren op drie peilers. Ten eerste heb ik een enquête uitgezet onder de consultants van valorisatiepartner Currency Connect. Zij weten wat er in de praktijk speelt en hebben met deze kennis een grote bijdrage geleverd aan de uitkomsten van het onderzoek.

Een tweede bron van informatie zijn de bedrijven uit de maakindustrie. Deze bedrijven zijn gebeld op basis van de 'telefoonboekmethode'. Dat wil zeggen dat ik het telefoonboek en de gouden gids heb opengeslagen en op deze manier bedrijven heb benaderd. Dat was in eerste instantie niet de bedoeling, maar Currency Connect wilde niet dat ik een enquête zou uitzetten onder haar klanten. Naar mijn idee was dit in eerste instantie wel afgesproken. Om toch informatie van bedrijven uit de maakindustrie te verwerven heb ik daarom via de telefoonboekmethode 187 bedrijven gebeld. Van deze selectie hebben 75 bedrijven deelgenomen aan een telefonische enquête en vormen daardoor de basis van mijn tweede onderzoekspeiler.

Een eerste evaluatie van deze resultaten hebben mij en mijn begeleiders doen inzien dat het begrip staatssteun minder belangrijk was dan aanvankelijk aangenomen. Daarom is dit onderwerp voor een groot deel uit het verslag weggelaten en is besloten meer nadruk te leggen op het onderwerp fiscale regelingen. Fiscale regelingen waren namelijk nog niet beschreven, maar ze verschillen wel van het subsidiebegrip. Deze regelingen spelen een belangrijke rol voor bedrijven uit de maakindustrie. Een aantal van deze regelingen wordt veelvuldig aangevraagd door bedrijven in de maakindustrie.

Een aanvraag van een subsidie of fiscale regeling doet men bij het SenterNovem, waardoor ik gelijk ben uitgekomen bij de derde peiler van mijn onderzoek. De subsidieverstrekker SenterNovem heeft mij informatie verstrekt over subsidies en fiscale regelingen. Helaas liep het contact tussen mij en SenterNovem niet zoals gewenst.

Nadat ik contact had gezocht met SenterNovem kwam ik in contact met een adviseur van deze organisatie. Hij vond mijn onderzoek erg interessant en een samenwerking leek hem voor beide partijen een win-win situatie. Helaas was het vanwege intern beleid voor mij onmogelijk om via het SenterNovem recente cijfers te genereren. Gelukkig was de adviseur wel bereid telefonisch vragen te beantwoorden. Op deze manier heb ik niet alle informatie kunnen verkrijgen waar ik vooraf op had gerekend, maar door middel van het telefonische interview heb ik wel de belangrijkste informatie (zie paragraaf 6.4). Het niet ontvangen van alle informatie via SenterNovem heb ik opgelost door meer bedrijven te bellen (187 in totaal, ik was eerst van plan minder bedrijven te bellen). Dit heeft een beter inzicht gegeven in de aanvragen van subsidies en fiscale regelingen door bedrijven uit de maakindustrie. Dit was noodzakelijk omdat ik dacht dat cijfermatige informatie over deze subsidies en fiscale regelingen te verkrijgen was via het SenterNovem.

Ondanks een paar tegenslagen heeft dit uiteindelijk op woensdag 17 juni geleid tot het voltooien van mijn complete onderzoek. Dit heeft geresulteerd tot het verslag wat nu voor u ligt. Een verslag dat de hoofdvraag en onderzoeksvragen zoals beschreven in paragraaf 1.5 beantwoordt.

1.5 Probleemstelling

De probleemstelling van de opdracht is als volgt geformuleerd:

'Wat is de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden?'

Om deze vraag volledig te beantwoorden wil ik hierbij ingaan op een drietal vragen. Het begrip werking bestaat in mijn onderzoek uit drie delen. Ten eerste de vraag of er meer of juist minder subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd. Ten tweede de vraag of bepaalde subsidies en fiscale regelingen meer of minder invloed hebben op economisch moeilijke omstandigheden. Ten derde of subsidies en fiscale regelingen tijdens economisch moeilijke omstandigheden met de juiste reden worden aangevraagd.

Het begrip werking neemt een belangrijke en veelzijdige rol aan in mijn onderzoek. Om ervoor te zorgen dat de opdracht wel binnen de grenzen blijft zoals de Universiteit stelt is het niet de bedoeling om de effectiviteit van subsidies en fiscale regelingen te meten. Dit onderzoek zal dus alleen ingaan op de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van de huidige economisch moeilijke omstandigheden.

De onderzoeksvragen die ik heb opgesteld zijn:

- Wat houdt het begrip subsidie in?
 - Wat is een subsidie?
 - Waarom de subsidietitel in de Awb?
 - Welke soorten subsidies zijn er voor de maaksector?
 - Is het begrip staatssteun een begrip waar de maakindustrie rekening mee moet houden?
- Wat houdt het begrip fiscale regeling in?
 - Wat is een fiscale regeling?
 - Welke soorten fiscale regelingen zijn er voor de maaksector?

- Wat zijn economisch moeilijke omstandigheden?
 - Wat houdt het begrip economisch moeilijke omstandigheden in?
 - Is er op dit moment sprake van economisch moeilijke omstandigheden?
 - Wanneer begonnen de moeilijke omstandigheden voor de maakindustrie?
- Worden er meer subsidies of fiscale regelingen aangevraagd wanneer sprake is van economisch moeilijke omstandigheden?
- Hebben bepaalde subsidies of fiscale regelingen meer invloed dan andere wanneer sprake is van economisch moeilijke omstandigheden?
- Zijn de verleende subsidies of fiscale regelingen aangevraagd om de reden waarvoor ze bedoeld zijn?
 - Waarom worden subsidies en fiscale regelingen verleend?
 - Is de sector zich bewust van de subsidies en fiscale regelingen?
 - Worden de subsidies en fiscale regelingen gebruikt voor de juiste reden?
 - Onder welke omstandigheden doet de subsidie of fiscale regeling wat?

1.6 Tot slot

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden was theoretische kennis vereist. Toch konden niet alle vragen beantwoordt worden door middel van Desk Research. In het verslag is dit terug te zien in de verdeling van de hoofdstukken. De hoofdstukken twee, drie en vier bevatten de theoretische informatie die nodig was om het onderzoek uit te voeren. In deze hoofdstukken wordt ingegaan op de begrippen subsidies, fiscale regelingen en economisch moeilijke omstandigheden. De daaropvolgende hoofdstukken beschrijven informatie uit het Field Research. Dit zijn de hoofdstukken vijf en zes.

Hoofdstuk 2 Subsidies

Hoofdstuk twee en drie bevatten theoretische informatie over subsidies en fiscale regelingen. Beide onderwerpen zijn voorbeelden van financiële instrumenten. Beide financiële instrumenten zijn ook voorbeelden van indirecte regulering. Indirecte regulering is samen te vatten als overheidsbeleid waarin de overheid een prikkel geeft wanneer bedrijven voldoen aan gestelde eisen. De overheid wil middels indirecte regulering bedrijven laten voldoen aan gestelde regels.

Het loont dus om subsidies of fiscale regelingen aan te vragen en te voldoen aan de eisen die worden gesteld. Met indirecte regulering wil de overheid bedrijven aansturen om bijvoorbeeld energie-uitstoot te verminderen of onderzoek te stimuleren. Stimulering middels fiscale regelingen of subsidies ondersteunt dit beleid. Dit komt uiteindelijk weer terug op de uiteindelijk hoofdvraag van mijn onderzoek. Hebben deze vormen van indirecte regulering een (extra) werking ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Alvorens tot de conclusie van deze hoofdvraag te komen zullen hoofdstuk 2,3 en 4 grotendeels theorie bevatten om hoofdvraag en onderzoeksvragen te begrijpen en te ondersteunen.

In dit hoofdstuk zullen paragraaf 2.1 en 2.2 het subsidiebegrip beschrijven. Vooral het subsidiebegrip en de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) staan centraal. In paragraaf 2.3 wordt een subsidieaanvraag uitgeschreven. In paragraaf 2.4 wordt het begrip staatssteun belicht. Tenslotte bevat paragraaf 2.5 een conclusie.

2.1 Het subsidiebegrip

Een subsidie is een financieel middel dat juridisch is ingekaderd (titel 4.2 Awb). De totstandkoming van deze subsidietitel werd een feit op 6 februari 1996¹¹. De subsidietitel werd ingevoerd om misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies tegen te gaan en zo de overheidsuitgaven te beheersen¹². Artikel 4:21 Awb beschrijft dat onder een subsidie wordt verstaan:

“de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten”¹³.

Het doel van een subsidie is bedrijven, instellingen, verenigingen en (soms) natuurlijke personen datgene te laten doen wat vanuit het algemeen belang wenselijk is en wat zonder financiële prikkel niet/minder goed/minder gemakkelijk of minder vaak zou gebeuren. Hierbij moet rekening worden gehouden dat bij het verstrekken van subsidies geen willekeur mag optreden¹⁴.

Een subsidie kan in beginsel slechts krachtens een wettelijk voorschrift worden verleend¹⁵. De wetgever heeft hierbij voor een definitie gekozen die enerzijds het begrip subsidie voldoende afbakt. Anderzijds moet het begrip voldoende veelzijdig zijn om de diversiteit aan subsidies te kunnen dekken¹⁶.

Om het begrip subsidies beter te begrijpen is het zinvol de elementen uit artikel 4:21 lid 1 Awb te beschrijven:

- Een aanspraak op financiële middelen

Het zinsdeel ‘aanspraak op financiële middelen’ betekent dat verstrekking van een subsidie geen vrijblijvende toezegging is, maar een rechtens afdwingbare aanspraak op de betreffende financiële middelen. Een bedrijf dat een subsidie geweigerd wordt, maar er wel recht op meent te hebben, kan dit via rechtswege af proberen te dwingen.

Met de term aanspraak op financiële middelen wordt met name beoogd de zogenaamde subsidie in natura van het toepassingsbereik van de subsidietitel uit te sluiten.

¹¹ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 4.

¹² J. Veltman, *Subsidies*, p. 11.

¹³ K. van der Heijden, *Subsidieverstrekking, een praktische handleiding*, p. 35.

¹⁴ K. van der Heijden, *Subsidieverstrekking, een praktische handleiding*, p. 16 – 17.

¹⁵ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 2 – 10.

¹⁶ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 13.

In de Memorie van Toelichting worden het niet of beneden de kostprijs ter beschikking stellen van goederen of diensten, zoals toegang voor musea, of het niet ter beschikking stellen van een pand aan een particuliere instelling als voorbeelden gegeven. Dit zijn dus geen subsidies. Belangrijkste reden is dat zaken als subsidieplafond en subsidievaststelling moeilijk toepasbaar zijn op verstrekkingen in natura¹⁷.

- Door een bestuursorgaan verstrekt

Artikel 4:21 Awb schaart onder subsidies alleen financiële middelen die door een bestuursorgaan zijn verstrekt. Financiële ondersteuning dat verstrekt is door particuliere instellingen en fondsen vallen dus buiten het subsidiebegrip. Echter een particuliere instelling kan ook een bestuursorgaan zijn. Om misverstanden te voorkomen kan men de definitie van een bestuursorgaan ter hand nemen (Artikel 1:1 Awb). Daaruit valt af te lezen dat bestuursorganen in eerste instantie middels publiekrecht worden ingesteld (Artikel 1:1 lid 1 sub A Awb). Het rijk, gemeenten en waterschappen zijn voorbeelden van rechtspersonen die krachtens publiekrecht zijn ingesteld (Artikel 2:1 Burgerlijk Wetboek, hierna: BW). Organen van deze publiekrechtelijke rechtspersonen zijn bestuursorganen. Deze bestuursorganen zijn vrijwel door iedereen erkend en zullen geen problemen opleveren in samenhang met de subsidietitel.

Naast publiekrechtelijke bestuursorganen zijn er bestuursorganen zoals besproken in Artikel 1:1 lid 1 sub B Awb: andere personen of colleges met enig openbaar gezag bekleed. Onder dit artikel vallen ook andere instanties dan de reguliere bestuursorganen. Deze instanties zijn veelal rechtspersonen uit het privaatrecht die een deel van de overheidstaak uitoefenen en in die zin met openbaar gezag zijn bekleed. De privaatrechtelijke instanties staan vaak dicht bij de doelgroep en kunnen zo adequater oordelen over subsidieverstrekking. Voorbeelden zijn te vinden in de landbouwsector.

Bestuursorganen kunnen dus subsidies verstrekken, maar niet in iedere situatie. De wet geeft aan dat er te allen tijde een wettelijke grondslag vereist is om een subsidie te kunnen verstrekken (Artikel 4:23 Awb). Dit artikel beschrijft dat er geen subsidie kan worden verstrekt wanneer er geen wettelijk voorschrift is, tevens moet het wettelijk voorschrift beschrijven voor welke activiteiten een subsidie wordt verstrekt¹⁸.

- Met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager

Het doel van subsidies is middels financiële prikkels bepaald gedrag bij burgers of ondernemingen uit te lokken. Daarom is het niet onlogisch dat in artikel 4:21 lid 1 staat 'met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager'. Dat betekent dus dat financiële prikkels die niet specifiek zijn gericht op die bepaalde activiteiten van de aanvrager buiten de subsidietitel vallen. De volgende voorzieningen worden niet onder de subsidietitel geschaard¹⁹:

- Schadevergoeding;
- Bijstandsuitkeringen;
- Studiefinanciering.

Belangrijk is dat een subsidie een gebonden overdracht is. De ontvanger krijgt geld voor een bepaald doel en moet het geld ook voor dat doel besteden. Een schadevergoeding is over het algemeen geen subsidie aangezien die meestal gericht is op compensatie van geleden schade. Bovendien zijn schadevergoedingen vaak wettelijk geregeld in het Burgerlijk Recht. Er zijn echter enkele uitzonderingen van schadevergoedingen die als subsidies zijn aangeduid²⁰.

¹⁷ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 14 – 15.

¹⁸ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 15 – 20.

¹⁹ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 16-17.

²⁰ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 16.

- Anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan verleende goederen of diensten

Een 'gewone' commerciële transactie is geen subsidie. Wanneer de overheid optreedt als marktpartij en bijvoorbeeld een computer koopt is er geen sprake van subsidieverlening. Wanneer er wel sprake is van een subsidie is moeilijk uit te leggen. Het verschil tussen de overheid als marktpartij en de overheid als subsidieverlener is namelijk wel eens onduidelijk.

Men spreekt van een subsidie wanneer er geen sprake is van een commerciële activiteit. Op zulke transacties is namelijk het privaatrecht van toepassing en niet het publiekrechtelijke subsidierecht²¹.

2.2 De subsidietitel

Jaarlijks verleent de overheid miljarden euro's aan subsidies. Deze subsidies worden verleend op basis van de subsidietitel in de Awb. Op veel beleidsterreinen is subsidiëring een belangrijk of zelfs essentieel beleidsinstrument²². Bij de totstandkoming van de subsidietitel heeft de wetgever zich laten leiden door drie doelstellingen:

- Harmonisatie van uiteenlopende regelgeving

Regelgeving op het gebied van subsidie is stukje bij beetje tot stand gekomen. Op het moment dat subsidies van belang werden was het ook steeds belangrijker om een eenduidig beleid te kunnen voeren (zie bijlage 4). Dat kon alleen wanneer alle wetten met betrekking tot subsidies onder de subsidietitel zouden vallen²³. Daarom is voor deze opzet gekozen en is er sinds enige tijd één subsidietitel.

- Codificatie van jurisprudentierecht

Bij gebrek aan wettelijke bepalingen zijn in het verleden belangrijke leerstukken betreffende subsidies ontwikkeld in de rechtspraak, waarbij met name de jurisprudentie van de voormalige afdeling rechtspraak van de Raad van State en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven moet worden genoemd. Door middel van de subsidietitel heeft de wetgever belangrijke elementen van de rechtspraak willen codificeren²⁴.

- De beheersing van overheidsuitgaven

Het feit dat overheidsuitgaven beter beheersbaar zijn is een beslissende overweging geweest om in de Awb een algemene regeling inzake subsidies neer te leggen. Er zijn namelijk de afgelopen jaren voorbeelden geweest waar subsidies niet effectief bleken te zijn. Met een wettelijke regeling inzake subsidies is vooral beoogd duidelijk vast te leggen wanneer wel, of wanneer geen subsidie wordt verleend. Daarnaast is door de subsidietitel beter een algemeen beleid te voeren en kan men op basis van de wet uitleg verschaffen over het afwijzen van subsidies²⁵. Tevens wordt willekeur voorkomen.

Ook in andere opzichten kan de overheid door middel van de subsidietitel de overheidsuitgaven beheersen. Het subsidieplafond (artikel 4:22 Awb en Afdeling 4.2.2 Awb), het begrotingsvoorbehoud (artikel 4:34 Awb) en de mogelijkheid de subsidie te verlagen of op nihil vast te stellen (artikel 4:46 lid 2 Awb) zijn hier voorbeelden van.

2.3 De subsidieverlening

Een subsidie is dus een opeisbaar recht dat eventueel gerechtelijk kan worden afgedwongen. De Awb en in het bijzonder titel 4.2 van de Awb zijn belangrijk voor het ontstaan van het subsidiebeprij in de huidige vorm. De vraag is echter hoe een subsidie kan worden aangevraagd.

²¹ J. Veltman, *Subsidies*, p. 20-21.

²² A.J. Bok, *Subsidies*, p. 1.

²³ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 2-10.

²⁴ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 2.

²⁵ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 2-10.

Om een subsidie te verkrijgen zal een bedrijf een aanvraag voor een subsidie moeten doen (Artikel 4:29 Awb). Subsidies worden uitgegeven door bestuursorganen (Artikel 4:21 Awb). Tenzij het bij wettelijk voorschrift anders is bepaald zal de aanvraag schriftelijk ingediend moeten worden (Artikel 4:1 Awb). Daarnaast zijn aan een aanvraag bepaalde vereisten verbonden (Artikel 4:2 Awb). In afdeling 4.2.8 Awb (Artikel 4:60 t/m 4:65 Awb) zijn nog enkele aanvullende bepalingen opgenomen met betrekking tot de aanvraag van subsidies. Zo moeten onder meer een activiteitenplan en een begroting worden ingediend. Wanneer de subsidie voor het eerst wordt aangevraagd moet ook een afschrift van oprichting en gegevens over de financiële situatie van de aanvrager worden overlegd.

Idealiter zal een aanvraag van een subsidie plaatsvinden voordat het tijdvak waarvoor de subsidie wordt aangevraagd is begonnen. Het kan echter voorkomen dat een subsidie pas later wordt aangevraagd. Zo'n aanvraag is bij de wet toegestaan (Artikel 4:29 Awb), indien de aard van de subsidie dit toelaat²⁶.

Mocht er niet voldaan zijn aan de eisen van een aanvraag, dan kan een bestuursorgaan kiezen de aanvraag niet te behandelen. De aanvrager krijgt dan van het bestuursorgaan een bepaalde termijn om de aanvraag opnieuw in te dienen (Artikel 4:5 Awb). Wanneer een subsidieaanvraag gebonden is aan een indieningsdatum, is het van belang dat een tijdig ingediende onvolledige aanvraag wordt aangemerkt als een tijdige aanvraag²⁷. Met andere woorden een aanvraag die onvolledig is, maar wel op tijd, kan ervoor zorgen dat een bedrijf een subsidie krijgt toegewezen. Het bedrijf moet de onvolledige aanvraag wel nog volledig indienen.

Wanneer de aanvraag is ingediend wordt deze in behandeling genomen (Afdeling 4.1.2). Op het bestuursorgaan dat de aanvraag in behandeling neemt, rust een eigen onderzoeksplicht ter zake van de juistheid van de in de aanvraag vermelde gegevens (Artikel 3:2 Awb). In sommige gevallen laat een bestuursorgaan zich adviseren omtrent een subsidieaanvraag (Artikel 3:5 Awb)²⁸.

Wanneer een subsidie in behandeling is genomen kunnen drie verschillende situaties zich voordoen. Een subsidie leidt tot een positieve beschikking, tot een deels positieve beschikking of een negatieve beschikking. De termijn waarbinnen een bestuursorgaan een beschikking moet geven is acht weken na het ontvangen van de aanvraag, mits wettelijk voorschrift anders bepaald (Artikel 4:13 Awb).

De subsidieverlening is binnen het stelsel van de subsidietitel het centrale beslissingsmoment (Afdeling 4.2.3). De subsidieverlening vestigt een aanspraak op de verstrekking van financiële middelen, omschrijft de te subsidiëren activiteiten en vermeldt het bedrag van de subsidie. Wanneer een subsidieaanvrager de subsidie ontvangt kan dit onder voorwaarden plaatsvinden, maar er kunnen ook verplichtingen worden opgelegd aan de subsidieontvanger (Afdeling 4.2.4 Awb). Ook kan het voorkomen dat slechts een deel van een aangevraagd subsidiebedrag wordt uitgekeerd.

Aan de andere kant kan het gebeuren dat een beschikking tot subsidieverlening wordt geweigerd²⁹. Een weigering tot subsidieverlening dient te worden voorzien van een deugdelijke motivering. Een motivering die berust op een juiste feitelijke grondslag (Artikel 3:46 Awb). Bij een weigering van subsidieverlening is het van belang dat de aanvrager in staat is gesteld zijn zienswijze naar voren te brengen (Artikel 4:7 lid 1 Awb). Dit moet bijvoorbeeld wanneer de door de aanvrager verstrekte gegevens niet overeen komen met de gegevens van het bestuursorgaan. Wanneer het bestuursorgaan denkt dat een aanvrager bepaalde activiteiten niet kan verrichten hoeft het de aanvrager niet te horen. Het bestuursorgaan moet zijn beslissing wel deugdelijk onderbouwen. Ook eventuele belanghebbende kunnen hun zienswijze naar voren brengen, dit kan indien de beschikking steunt op gegevens over feiten en belangen die de belanghebbende treffen en wanneer de gegevens niet door de belanghebbende zelf zijn verstrekt (Artikel 4:8 Awb).

Wanneer een beschikking tot subsidieverlening is gegeven dient de ontvanger van de subsidie na afloop van de activiteiten of het tijdvak een aanvraag tot vaststelling van de subsidie in (Artikel 4:44 Awb). Bij de aanvraag tot vaststelling toont de aanvrager aan dat de activiteiten hebben plaatsgevonden overeenkomstig aan de subsidie verbonden verplichtingen (Artikel 4:45 Awb).

²⁶ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 73-74.

²⁷ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 75.

²⁸ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 77.

²⁹ A.J. Bok, *Subsidies*, p. 69-110.

Naar aanleiding van de aanvraag tot vaststelling en de verantwoording van de activiteiten door de aanvrager stelt het bestuursorgaan de subsidie overeenkomstig de subsidieverlening vast. De subsidie kan ook lager worden vastgesteld (Artikel 4:46 Awb). Mocht een verstrekte subsidie niet gebruikt zijn of niet gebruikt worden voor het juiste doel, dan kan de subsidieverstrekker het uitgekeerde bedrag terugvragen (Afdeling 4.2.6 Awb en Afdeling 4.2.7 Awb) (zie bijlage 5).

2.4 Het begrip staatssteun

In deze paragraaf wil ik kort het begrip staatssteun belichten. Staatssteun is vastgelegd in Europese regelgeving en is van invloed op subsidies en subsidieverlening. Europese regels voor het toezicht op staatssteun zijn vastgelegd in de artikelen 87 en 88 van het EG verdrag. Vanaf het begin van dit millennium is de aandacht voor staatssteun gegroeid. Deze trend is niet alleen zichtbaar bij Nederlandse overheden, maar ook bij de Europese Commissie (hierna: Commissie). Dit is verklaarbaar aangezien het lidstaten in toenemende mate onmogelijk wordt gemaakt 'eigen' goederen, personen en diensten te bevoordelen³⁰.

Het begrip staatssteun impliceert dat het hier alleen draait om steun die de staat verleent. Dit is echter niet het geval. Het draait namelijk ook om steunmaatregelen van decentrale overheden.

Wanneer de Nederlandse staat of een decentrale overheid besluit om staatssteun te geven dient dit te worden aangemeld bij de Commissie via de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging (hierna: PV) in Brussel. Na de aanmelding beoordeelt de Commissie of er sprake is van verboden staatssteun. Wanneer sprake is van (dreigende) vervalsing van mededinging of ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer tussen lidstaten hebben we te maken met verboden staatssteun in de zin van artikel 87 lid 1 EG. De Commissie kan die staatssteun toestaan wanneer ze het nodig acht op grond van artikel 87 lid 2 EG of artikel 87 lid 3 EG.

Wanneer er geen goedkeuring is vanuit de commissie staat voor een lidstaat enkel beroep open bij het Hof van Justitie van de EG, de decentrale overheid kan zich tot het Gerecht van eerste aanleg wenden³¹. Staatssteun is dus een begrip dat je als bedrijf wil voorkomen. Maar wanneer wordt steun gekenmerkt als staatssteun? Het verbod van artikel 87 lid 1 EG luidt:

“Behoudens de afwijkingen waarin dit Verdrag voorziet, zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.”

Op grond van artikel 87 lid 1 is er sprake van verboden staatssteun wanneer er wordt voldaan aan de volgende vijf criteria:

- 1 De steun wordt door de staat verleend of met staatsmiddelen bekostigd;
- 2 Hij komt ten goede aan bepaalde ondernemingen of bepaalde producties;
- 3 Hij verschaft voordeel aan de onderneming(en) dat zij niet langs normale commerciële weg, via de markt, zou(den) hebben verkregen;
- 4 De steun leidt tot (dreigende) vervalsing van de mededinging op de gemeenschappelijke markt;
- 5 De steun leidt tot ongunstige beïnvloeding van de tussenstaatse handel³².

Het effect van staatssteun op de maakindustrie is gering. Volgens consultants van Currency Connect hebben bedrijven uit de maakindustrie zelden te maken met het feit staatssteun (zie bijlage 8 en paragraaf 6.2). Wanneer ze wel te maken hebben met staatssteun dan is dit met De-minimisteun. De-minimisteun betreft één van de bekendste vrijstellingsverordeningen verleend door de Commissie³³. Deze vrijstellingsverordening houdt in dat één of meerdere ondernemingen over een periode van drie fiscale jaren maximaal 200.000 euro mogen ontvangen zonder dat melding vooraf nodig is. De commissie is namelijk van oordeel dat deze steunmaatregelen niet leiden tot het ongunstig beïnvloeden van de handel tussen lidstaten.

³⁰ B. Hessel en andere, *Staatssteun op het grensvlak van bestuurs-, Europees- en fiscaal recht*, p. 11-12.

³¹ B. Hessel en andere, *Staatssteun op het grensvlak van bestuurs-, Europees- en fiscaal recht*, p. 13.

³² C.T. Dekker en Y. van der Wal, *Staatssteun in de decentrale praktijk*, p. 1

³³ C.T. Dekker en Y. van der Wal, *Staatssteun in de decentrale praktijk*, p. 65.

Andere vrijstellingsverordeningen zijn steun voor MKB-bedrijven, steun voor onderzoek en ontwikkeling van het MKB, steun voor opleiding, werkgelegenheidssteun en regionale investeringssteun³⁴. De definitie van MKB-bedrijven of juist geen MKB-bedrijf is hierin erg belangrijk. De definitie die de Commissie hanteert bevat een groot facet van verschillende onderwerpen (zie paragraaf 5.2).

2.5 Tot slot

Voor dit hoofdstuk is het Artikel 4:21 Awb belangrijk. Dit artikel beschrijft dat onder een subsidie wordt verstaan:

“de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten”.

Dit begrip is vastgesteld op het moment dat het subsidiebegrip werd ondergebracht in de Awb. De totstandkoming van de subsidietitel werd een feit op 6 februari 1996. Het subsidiebegrip werd ondergebracht in de Awb om drie redenen. De redenen zijn harmonisatie van uiteenlopende regelgeving, codificatie van jurisprudentierecht en de beheersing van overheidsuitgaven.

Dit alles resulteert in subsidieverlening zoals die momenteel beschreven staat in de Awb. Nadat een bedrijf een aanvraag heeft gedaan voor een subsidie, gaat het bestuursorgaan controleren of deze aanvraag voldoet aan de eisen. Wanneer een aanvrager niet voldaan heeft aan de aanvraagseisen voor een subsidie kan een bestuursorgaan ervoor kiezen de subsidieaanvraag niet in behandeling te nemen. De aanvrager krijgt dan een bepaalde tijd om een aanvraag in te dienen die wel aan de eisen voldoet. Dit kan uiteindelijk leiden tot een positieve, deels positieve of een negatieve beschikking. Met andere woorden dit kan leiden tot het verkrijgen van de subsidie of juist niet.

De laatste paragraaf beschrijft het begrip staatssteun. Deze paragraaf beschrijft het begrip verboden staatssteun, zoals vastgelegd in artikel 87 lid 1 EG:

“Behoudens de afwijkingen waarin dit Verdrag voorziet, zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.”

Verder is in deze paragraaf aangegeven dat het begrip staatssteun zelden speelt voor bedrijven uit de maakindustrie. Bedrijven uit de maakindustrie kunnen af en toe te maken krijgen met De-minimisteun. De consultants van Currency Connect geven echter aan dat dit zelden voorkomt (paragraaf 6.2 en bijlage 8).

³⁴ C.T. Dekker en Y. van der Wal, *Staatssteun in de decentrale praktijk*, p. 75-88.

Hoofdstuk 3 Fiscale regelingen

Net als subsidies zijn fiscale regelingen voorbeelden van financiële instrumenten. Een financieel instrument is een overeenkomst die leidt tot een financieel actief van één partij en een financiële verplichting of een eigen- vermogensinstrument van een andere partij³⁵. Toch zijn er verschillen tussen beide financiële instrumenten. Dat zal in dit hoofdstuk worden beschreven in paragraaf 3.3.

Alvorens dit te beschrijven in paragraaf 3.3 wordt in paragraaf 3.1 de betekenis van het begrip fiscale regeling beschreven. In paragraaf 3.2 komt de verlening van fiscale regelingen aan bod. In paragraaf 3.3 wordt het verschil tussen subsidies en fiscale regelingen beschreven, waarna ik tot slot in paragraaf 3.4 een slotnoot opmaak.

3.1 Fiscale regelingen

Fiscale regelingen zijn regelingen met betrekking tot belastingen. Belastingen zijn verplichte afdrachten van burgers aan de overheid die berusten op een publiekrechtelijke regeling waartegenover niet een rechtstreeks aanwijsbare tegenprestatie staat³⁶. Hieruit blijkt dat niet alle betalingen aan de overheid belastingen zijn. Er zijn verschillende voorbeelden van afdrachten aan de overheid die geen belastingen zijn:

- Boetes van Nationale Mededingingsautoriteit (NMa) of door de rechter opgelegde boetes;
- Een schenking aan de staat of een overheidslichaam (bijvoorbeeld een ziekenhuis);
- Een overeenkomst met de overheid (bijvoorbeeld het kopen van een bouwperceel);
- Het verkrijgen van een paspoort (overheid levert dan een rechtstreekse wederprestatie).

Wanneer men wel spreekt over belastingen dan kan men spreken over tientallen belastingen. Deze belastingen kunnen op allerlei manieren worden onderverdeeld. Een belangrijke manier van onderverdelen is de verdeling van Rijksbelastingen en belastingen die door lagere overheden, zoals provincies, gemeenten en waterschappen, worden geheven.

De grondslag voor heffing van Rijksbelasting ligt in de Grondwet (Artikel 104 GW). Dit artikel bepaald namelijk dat belastingen van het Rijk worden geheven uit kracht van een wet. De heffing van Rijksbelastingen is geregeld in de Algemene wet inzake Rijksbelastingen (hierna: AWR). Deze wet is per 1 oktober 1962 in werking getreden. Deze wet beschrijft naast de heffing, onder andere algemene bepalingen, bezwaar en beroepsmogelijkheden inzake Rijksbelastingen en de boeten die toegekend kunnen worden.

Provinciale- en gemeentelijke belastingen zijn ook terug te vinden in de Grondwet (Artikel 132 lid 6 GW). In dit Artikel staat dat belastingen door besturen van provincies en gemeenten kunnen worden geheven. De belastingen van lagere overheden worden geheven op basis van uitgevaardigde verordeningen (wetten in materiele zin). Deze lagere overheden mogen uitsluitend heffingen opleggen voor zover zij daartoe in wetten in formele zin bevoegdheid hebben. Tevens mogen de heffingen die zij opleggen niet in strijd zijn met wetten in formele zin. Onder meer in de Provinciewet, de Gemeentewet en de Waterschapswet zijn bepalingen opgenomen die grenzen stellen aangaande zogenoemde belastinggebieden van deze decentrale overheden³⁷.

Ook jurisprudentie en internationale belastingafspraken bevatten belastingrecht. Dit vindt men bijvoorbeeld terug in belastingheffing in de Europese Unie (hierna: EU). Momenteel is belastingheffing binnen de EU slechts gedeeltelijk geharmoniseerd. Vooral op het gebied van indirecte belastingen wordt regelgeving beheerst door Europese Verordeningen en richtlijnen. Indirecte belastingen worden geheven over de waarde van bepaalde goederen of diensten en worden geacht de kostprijs te verhogen zodat de afnemer effectief de last draagt.

Tevens is er een verregaande samenwerking tussen fiscale overheden geregeld ter zake van de uitwisseling van gegevens over belastingplichtigen en de inning van belastingvorderingen. Momenteel is de invloed van het Europees recht op het terrein van directe belastingen beperkt. Directe belastingen worden geheven over inkomen, winst en vermogen. Met betrekking tot directe belastingen gelden 'alleen' enkele richtlijnen en een gesloten verdrag betreffende de beslechting van geschillen over internationale verrekenprijzen.

³⁵ Zie: www.nivra.nl, beroepsorganisatie van registeraccountants.

³⁶ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 12.

³⁷ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 17.

Andere verdragen die van belang zijn met betrekking tot belastingen zijn het bilaterale belastingverdrag dat dubbele belasting voorkomt. Artikel 6 Europees Verdrag voor Rechten van de Mens (hierna: EVRM) wat van toepassing is op strafvordering en dus ook op fiscale administratieve boeten³⁸.

Jurisprudentie in Nederland en Europa heeft bijgedragen aan het feit dat binnen belastingwetgeving en belastingheffing ook ongeschreven recht van belang is. In de doorbraakarresten³⁹ werd geoordeeld dat bepaalde toepassingen van de belastingwet moeten wijken voor Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur. Ook het gelijkheidsbeginsel⁴⁰ (Artikel 14 EVRM) en het vertrouwensbeginsel⁴¹ spelen een rol in het belastingrecht.

Afhankelijk van de belastingheffer (Rijk, provincie, gemeente en waterschap) kunnen verschillende soorten belastingen worden geheven⁴². De belastingheffer kan bijvoorbeeld directe of indirecte belastingen heffen, persoonlijke of zakelijke belastingen of tijdstip- en tijdvakbelastingen.

Naar aanleiding van belastingheffing kunnen fiscale regelingen ontstaan. Bedrijven in de maakindustrie kunnen middels fiscale regelingen korting op te betalen loon-, inkomsten- en vennootschapsbelastingen verkrijgen. Bedrijven worden op deze manier achteraf beloond met korting op belasting. De overheid verleent deze korting, omdat ze bedrijven wil stimuleren te investeren of zich bewust worden van bepaalde zaken zoals opgenomen in het beleid. Investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen en investeren in energiebesparing en duurzame energie zijn hier voorbeelden van (zie paragraaf 5.1). Er kan dus korting worden verkregen op inkomstenbelasting, loonbelasting en vennootschapsbelasting, maar wat zijn dat voor belastingen? Inkomstenbelasting, loonbelasting en vennootschapsbelasting zijn drie verschillende belastingen die worden geheven door de Rijksoverheid (Artikel 1 lid 2 AWR).

Artikel 1.1 Wet Inkomstenbelasting (hierna: IB) bepaalt dat IB wordt geheven van natuurlijke personen. Artikel 2.1 Wet IB maakt vervolgens duidelijk wie daadwerkelijk belastingplichtig is. Er zijn twee soorten belastingplichtigen. De eerste categorie zijn alle natuurlijke personen die in Nederland wonen. De tweede categorie zijn belastingplichtigen die niet in Nederland wonen, maar wel Nederlands inkomen genieten. Voor bedrijven is IB ook van belang. De winst van een onderneming wordt met IB belast, wanneer de onderneming wordt gedreven in de vorm van een eenmanszaak, vennootschap onder firma of commanditaire vennootschap. De eigenaar respectievelijk firmant wordt voor zijn aandeel in de winst aangeslagen. De winst van ondernemingen die in de vorm van een rechtspersoon worden gedreven, wordt belast middels vennootschapsbelasting. Aandeelhouders van Besloten Vennootschappen en Naamloze Vennootschappen worden wel belast middels IB⁴³.

Ook middels loonbelasting (hierna: LB) kunnen bedrijven uit de maakindustrie aanspraak maken op een fiscale regeling. LB wordt geheven over loon uit dienstbetrekking. Loon uit dienstbetrekking is een van de bestanddelen van het belastbaar inkomen uit werk en woning in de inkomstenbelasting. Het wordt echter met een aparte heffingstechniek belast en is fiscaalrechtelijk geregeld in de Wet op de loonbelasting. Met betrekking tot loonbelasting zijn er drie betrokken partijen. Dit zijn de belastingdienst, de belastingplichtige en de werkgever of de instantie die een uitkering verstrekt (Artikel 6 Wet LB). De werkgever of de instantie die een uitkering verstrekt moeten bij uitbetaling van het loon belasting inhouden, maar ook premies voor volksverzekeringen, werknemersverzekeringen en zorgverzekeringen (Artikel 27 b – 27 d Wet LB). De ondernemer of instantie die de uitkering verstrekt moet een aangifte opstellen waarin de verschuldigde LB becijferd wordt en de belasting afgedragen aan de belastingdienst. Ondernemers kunnen met betrekking tot loonbelasting onder andere aanspraak maken op een fiscale regeling die leidt tot afdrachtvermindering van loonkosten⁴⁴.

³⁸ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 15-22.

³⁹ HR 12 april 1978, BNB 1978/135-137

⁴⁰ HR 23 oktober 1985, BNB 1986/158 en HR 16 juli 1993, BNB 1993/321

⁴¹ HR 26 september 1979, BNB 1979/311 en HR 13 december 1989, BNB 1990/119

⁴² J.B.M. Nijhuis, *Belastingrecht Theorieboek*, p. 2-4.

⁴³ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 23-74.

⁴⁴ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 75-83.

Artikel 1 Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 (hierna: Wet Vpb) bepaalt dat de belasting wordt geheven van de lichamen vermeld in Artikel 2 Wet Vpb en Artikel 3 Wet Vpb. Artikel 2 benoemt de binnenlandse belastingplichtige, Artikel 3 de buitenlandse. Lichamen zijn (volgens Artikel 2 lid 1 sub B AWR): verenigingen en andere rechtspersonen, maat- en vennootschappen, ondernemingen van publiekrechtelijke rechtspersonen en doelvermogens. De vennootschapsbelasting kent in tegenstelling tot de inkomstenbelasting één bron 'de onderneming'. Ook al zijn niet alle lichamen een onderneming, worden zij door de wetgever toch bijna altijd als zodanig aangemerkt. Ze worden geacht hun onderneming te drijven met behulp van hun gehele vermogen (Artikel 2 lid 5 Wet Vpb). Lichamen worden in Nederland als binnenlands belastingplichtige belast, indien zij hier te lande zijn gevestigd. De plaats van vestiging wordt beoordeeld naar gelang de omstandigheden (Artikel 4 AWR). Beslissend is de plaats waar de werkelijke hoofdleiding wordt uitgevoerd⁴⁵. Voor bedrijven zijn verder nog twee bepalingen uit de vennootschapsbelasting van belang. Het eerste is het ne bis in idem beginsel. Dit betekent dat een onderneming in principe geen belasting behoeft te betalen over resultaten op aandelen in een dochteronderneming. De dochteronderneming betaald immers zelf ook al belasting. De andere bepaling die van belang is voor bedrijven is met betrekking tot concerns. Op verzoek kunnen zij een fiscale eenheid vormen. Het concern wordt dan gezamenlijk aangeslagen ten name van de moedermaatschappij⁴⁶. Bedrijven uit de maakindustrie kunnen onder andere gebruik maken van fiscale regelingen die een bijdrage met betrekking tot vennootschapsbelasting verlagen.

Kort samengevat wordt naar aanleiding van bovenstaande informatie een fiscale regeling als volgt gedefinieerd:

"Een regel met betrekking tot belastingen. Fiscale regelingen geven bedrijven een bepaalde korting op te betalen loon-, inkomsten- of vennootschapsbelasting. Dit wordt verstrekt door een bestuursorgaan met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager."

3.2 Verlening van fiscale regelingen

De aanvraag van een fiscale regeling verloopt in principe hetzelfde als een aanvraag van een subsidie. Een aanvraag voor een fiscale regeling wordt ingediend bij een bestuursorgaan. In tegenstelling tot een subsidieaanvraag kan dit bij een bestuursorgaan als SenterNovem gebeuren, maar ook bij de Belastingdienst (zie paragraaf 5.1). Dit kan per regeling verschillen.

Wanneer men een aanvraag doet voor een fiscale regeling, moet dit binnen een bepaalde termijn aangeleverd zijn bij de instantie die hierover gaat. Een goed voorbeeld is de aanvraag van energie-investeringsaftrek (Artikel 3:42 IB). Deze moet binnen drie maanden na aanschaf van de desbetreffende nieuwe bedrijfsmiddelen ingediend zijn. Binnen vier weken na indiening van deze fiscale regeling krijgt het bedrijf een ontvangstbevestiging van de Belastingdienst. Deze stuurt de melding door naar het SenterNovem, die de inhoudelijke beoordeling doet van de melding. SenterNovem stuurt de beoordeling door naar een inspecteur van de eenheid van de belastingdienst waaronder het bedrijf valt. SenterNovem geeft ook de verklaring van de Minister van Economische Zaken aan het bedrijf af. Deze verklaring is echter geen zekerheid dat de energie-investeringsaftrek is toegewezen. Naar aanleiding hiervan kan het bedrijf alleen de energie-investeringsaftrek ten laste brengen op de aangifte van de Inkomstenbelasting of op de aangifte van de Vennootschapsbelasting. De belastinginspecteur bepaalt daarna of de energie-investeringsaftrek wordt goedgekeurd⁴⁷.

De Awb speelt ook een rol bij aanvragen van fiscale regelingen. De inspecteur moet namelijk de nodige kennis omtrent relevante feiten en af te wegen belangen vergaren (Artikel 3:2 Awb). Tevens moet een afwijzing berusten op een deugdelijke motivering (Artikel 3:46 Awb). Het gelijkheidsbeginsel⁴⁸ (Artikel 14 EVRM) en het vertrouwensbeginsel⁴⁹ spelen een rol in de aanvraag van de fiscale regeling. Ook ongeschreven rechtsregels spelen een rol. Zoals eerder in paragraaf 3.1 al opgemerkt dient een inspecteur rekening te houden met de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur.

⁴⁵ HR 1 juli 1987, BNB 1987/306

⁴⁶ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 84-112.

⁴⁷ Zie: http://www.senternovem.nl/mmfiles/voorbeeld%20meldingsformulier%20EIA%202009_tcm24-290159.pdf

⁴⁸ HR 23 oktober 1985, BNB 1986/158 en HR 16 juli 1993, BNB 1993/321

⁴⁹ HR 26 september 1979, BNB 1979/311 en HR 13 december 1989, BNB 1990/119

Wanneer een aanvrager van een fiscale regeling het niet eens is met de belastingaanslag en het niet toekennen van een fiscale regeling kan hij bezwaar instellen bij de belastinginspecteur. Wanneer dit bezwaar tot niets leidt kan de belanghebbende een beroep instellen bij rechtbank sector bestuursrecht. De uitspraak van de rechtbank leidt incidenteel tot hoger beroep bij het gerechtshof of tot Cassatie bij de Hoge Raad⁵⁰. Ook op dit gebied speelt de Awb een rol. Alleen een belanghebbende kan namelijk een beroep instellen bij de rechtbank tegen een besluit (Artikel 8:1 Awb). Een belanghebbende is iemand wiens belang rechtstreeks bij een besluit betrokken is (Artikel 1:2 Awb). Iemand kan alleen maar beroep aantekenen tegen een besluit als hij eerder al tegen dat besluit bezwaar heeft opgemaakt (Artikel 7:1 Awb). Voordat het bestuursorgaan over het bezwaar beslist moet de belanghebbende in de gelegenheid zijn gesteld te worden gehoord (Artikel 7:2 Awb). De heroverweging in de bezwaarprocedure dient door een ander te geschieden dan degene die het primaire besluit heeft genomen (Artikel 10:3 lid 3 Awb). Dit Artikel leidt niet tot nietigheid van de uitspraak op bezwaar wanneer de belanghebbende niet is benadeeld⁵¹.

Dit betekent dat ook een aanvraag van een fiscale regeling een opeisbaar recht is dat eventueel gerechtelijk kan worden afgedwongen. Het grootste verschil met een subsidie is dat een fiscale regeling bijvoorbeeld verstrekt wordt door SenterNovem, maar dat deze regeling wordt beoordeeld en gecontroleerd door de Belastingdienst⁵². Over het algemeen is de Belastingdienst verantwoordelijk voor uitkering van de fiscale regeling en de controle op het gebruik ervan⁵³.

Toch speelt de partij die de fiscale regelingen in eerste instantie verstrekt, voor de maakindustrie vaak het SenterNovem (zie paragraaf 5.1), vaak wel een rol bij afhandeling van een fiscale regeling. In veel gevallen is deze rol adviserend (zoals in het voorbeeld van energie-investeringsaftrek). Uiteindelijk beslist de belastingdienst dan of een aanvrager van een fiscale regeling het ontvangen bedrag op de juiste manier heeft besteed en of (een deel van) het bedrag terugbetaald dient te worden (zie bijlage 10).

Tenslotte wil ik nog nader ingaan op de situatie waarin een fiscale regeling helemaal of gedeeltelijk wordt toegekend. Na het doen van aangifte door de aanvrager van de fiscale regeling (Artikel 8 en 10 AWR) is deze toegekend door de inspecteur conform aangifte (Artikel 11 AWR). Dit leidt tot het voldoen of afdragen van de aangegeven belasting (Artikel 19 AWR). Naar aanleiding daarvan beoordeelt de Belastingdienst de toekenning van een fiscale regeling en of het af te dragen belastingbedrag voldaan is. Mocht er te weinig Inkomstenbelasting, Loonbelasting of Vennootschapsbelasting zijn voldaan of afgedragen zijn, volgt er een naheffingsaanslag (Artikel 20 AWR).

De naheffingsaanslag kan worden opgelegd aan (Artikel 20 lid 2 AWR):

- Degene die de belasting eigenlijk behoorde te betalen;
- Degene die ten onrechte een fiscale regeling had aangevraagd;
- Degene die de bepalingen van bijvoorbeeld een fiscale regeling niet heeft nageleefd.

De naheffingsaanslag moet binnen vijf jaar na het einde van het belastingjaar waarin de belastingschuld is ontstaan of de fiscale regeling is verleend worden opgelegd (Artikel 20 lid 3 AWR). Wanneer men opzettelijk onjuist de aanvraag van een fiscale regeling heeft gedaan, kan de belastinginspecteur een vergrijpboete opleggen (Artikel 67 sub d AWR, Artikel 67 sub e AWR en Artikel 67 sub f AWR).

3.3 Het verschil tussen subsidies en fiscale regelingen

Paragraaf 3.2 geeft al een groot verschil aan tussen subsidies en fiscale regelingen. Tussen de twee financiële instrumenten is echter nog een verschil waar te nemen. Bij subsidies ontvangt de aanvrager een beschikking van de overheid waarin staat welk bedrag hij na afloop van het project krijgt uitgekeerd. Bij fiscale regelingen mag de aanvrager alleen een vast percentage van de geïnvesteerde kosten in het bedrijfsmiddel aftrekken van de bruto omzet. Daardoor hoeft er minder loon-, inkomsten- of vennootbelasting te worden afgedragen.

⁵⁰ R.E.C.M. Niessen, R.M.P.G. Niessen-Cobben, *Belastingrecht*, p. 162.

⁵¹ HR 7 maart 2003, nr. 37 702, BNB 2003/181

⁵² Zie: www.senternovem.nl

⁵³ Zie: www.belastingdienst.nl

Een ander groot verschil werd in paragraaf 3.2 al beschreven. De afwikkeling en controles worden bij subsidies uitgevoerd door de subsidieverstrekende instantie. In tegenstelling tot subsidies wordt bij fiscale regelingen de controle en afwikkeling van de regelingen uitgevoerd door de belastingdienst. Slechts in een paar uitzonderingsgevallen is dit anders (bijvoorbeeld WBSO, zie paragraaf 5.1).

3.4 Tot slot

Naar aanleiding van dit hoofdstuk is het eindoordeel dat een fiscale regeling een regeling is met betrekking tot belastingen. Fiscale regelingen geven bedrijven bijvoorbeeld korting op de te betalen loon-, inkomsten- en vennootschapsbelastingen. Fiscale regelingen worden verstrekt door een bestuursorgaan met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager."

Wanneer men een aanvraag doet voor een fiscale regeling moet dit binnen een bepaalde termijn aangeleverd zijn bij de instantie die hierover gaat. Een goed voorbeeld is de aanvraag van energie-investeringsaftrek. Wanneer een aanvrager van een fiscale regeling het niet eens is met de belastingaanslag en het niet toekennen van een fiscale regeling kan hij bezwaar instellen bij de belastinginspecteur. Wanneer er dan nog een verschil van inzicht is, kan de belanghebbende een beroep instellen bij de rechtbank sector bestuursrecht. De uitspraak van de rechtbank leidt incidenteel tot hoger beroep bij het gerechtshof of tot Cassatie bij de Hoge Raad.

Dit betekent dat ook een aanvraag van een fiscale regeling dus een opeisbaar recht is dat eventueel gerechtelijk kan worden afgedwongen. Na het doen van aangifte door de aanvrager van de fiscale regeling (Artikel 8 en 10 AWR) is deze toegekend. Dit leidt tot het voldoen of afdragen van de aangegeven belasting (Artikel 19 AWR). Naar aanleiding daarvan beoordeelt de Belastingdienst de toekenning van een fiscale regeling en of het af te dragen belastingbedrag voldaan is. Mocht er te weinig Inkomstenbelasting, Loonbelasting of Vennootschapsbelasting zijn voldaan of afgedragen zijn, volgt er een naheffingsaanslag (Artikel 20 AWR).

De naheffingsaanslag moet binnen vijf jaar na het einde van het belastingjaar waarin de belastingschuld is ontstaan of de fiscale regeling is verleend worden opgelegd (Artikel 20 lid 3 AWR).

Tenslotte blijkt uit dit hoofdstuk dat er tussen subsidies en fiscale regelingen verschillen bestaan. De grootste verschillen zijn dat subsidies staan voor een bepaald uit te keren bedrag en dat fiscale regelingen recht geven op een uitkering van een bepaald percentage geïnvesteerde kosten. Een ander groot verschil werd in paragraaf 3.2 en 3.3 al duidelijk. De afwikkeling en controles worden bij subsidies uitgevoerd door de subsidieverstrekker. In tegenstelling tot subsidies worden controles en de afwikkeling van fiscale regelingen in principe uitgevoerd door de belastingdienst.

Hoofdstuk 4 Economisch moeilijke omstandigheden

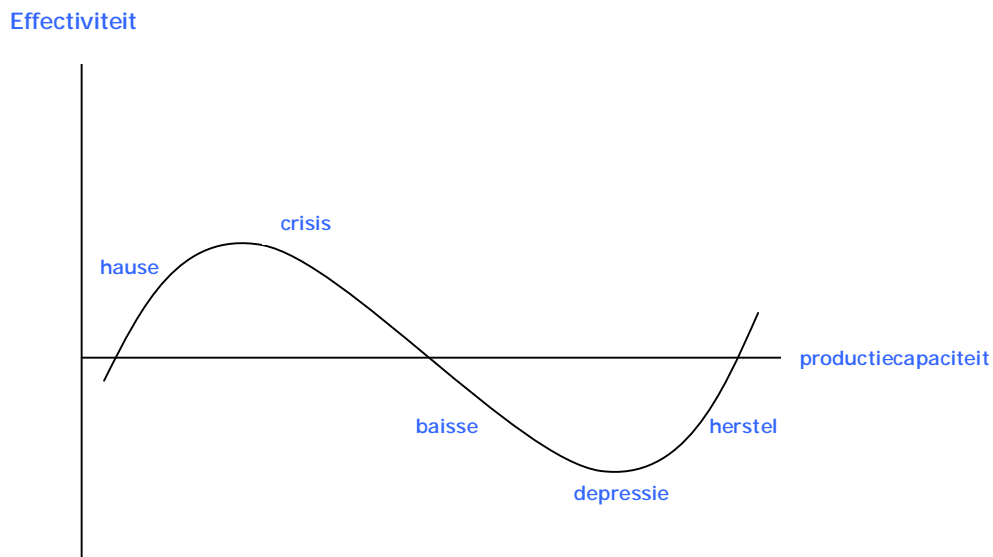
Naast de begrippen fiscale regelingen en subsidies is er nog een derde begrip dat ik aan de hand van theorie wil uitleggen. De term moeilijke economische omstandigheden is namelijk een onduidelijk begrip en maakt ook deel uit van de hoofdvraag in mijn onderzoek. Het begrip wordt uitgelegd aan de hand van twee paragrafen. In de eerste paragraaf wordt beschreven hoe een land in een situatie van economisch moeilijke omstandigheden terecht komt. In paragraaf twee wordt uitgelegd wanneer de moeilijke omstandigheden ontstaan voor de maakindustrie en wat deze situatie betekent voor de sector.

4.1 Het begin van een crisis

Economisch moeilijke omstandigheden zijn te verklaren door conjunctuur. Onder conjunctuur verstaat men de regelmatige afwisseling van periode met toenemende en afnemende productiviteit en werkgelegenheid. In ons land beslaat een conjunctuurgolf over het algemeen een periode van zes á zeven jaar. Na een periode van zes á zeven goede jaren breekt vaak een periode aan van zes of zeven mindere jaren. De omstandigheden tijdens die jaren worden omschreven als economisch moeilijke omstandigheden⁵⁴.

Over het algemeen beginnen de zwakkere economische jaren ten tijde van hoogconjunctuur (zie figuur 2, hausse-fase). Er is dan sprake van een opgaande conjunctuurcyclus. Toenemende productie en werkgelegenheid, een oplopend niveau van bestedingen en een vrij constant prijspeil. Dit alles zorgt voor een overspannen markt.

Doordat er sprake is van veel economische werkzaamheid worden veel nieuwe activiteiten gestart. Banken verlenen te gemakkelijk kredieten. Markten en mogelijkheden worden hierbij overschat. De productiecapaciteit wordt te sterk uitgebreid en bij banken wordt de kredietverlening te omvangrijk. Hierdoor ontstaat een omslagpunt. Een land/economie komt in een recessie (zie figuur 2, baisse-fase). Van een recessie is sprake wanneer het Bruto Binnenlands Product twee achtereenvolgende kwartalen daalt. Duurt het langer en is de daling evenredig dan spreekt men van een depressie⁵⁵.

Figuur 1 Conjunctuurverloop

Tijd

⁵⁴ J.E. Andriessen, A. Heertje, *Economie in theorie en praktijk*, p. 62

⁵⁵ J.E. Andriessen, A. Heertje, *Economie in theorie en praktijk*, p. 62-65

4.2 Betekenis voor de maakindustrie

Als we bovenstaande projecteren op de huidige crisis zien we dat deze op ongeveer dezelfde manier ontstaan is. Volgens Soros was het begin van de huidige crisis echter iets anders. De crisis begon na een goede periode van vijftientig 'goede jaren'. Daardoor kwam het moment dat het fout moest gaan steeds dichterbij. Huizenprijzen stegen in 2006-2007 naar een ongekend record, de hypotheekschuld steeg, maar de kredietbeschikbaarheid bleef gelijk. Er werd steeds meer geld uitgeleend en doordat de markten niet werden afgeremd en kredietexpansie de trend bleef, waren de eerste signalen voor een crisis in augustus 2007 al zichtbaar.

De crisis werd echter pas zichtbaar op het moment dat het economisch wat minder ging. Hypotheekschuld en huizenprijzen bleven namelijk stijgen. Bestedingen en productiecapaciteit van bedrijven stegen om te kunnen voldoen aan de verwachte vraag. Helaas voor de bedrijven daalde toen de vraag, waardoor zij een overschot kregen van voorraden. Veel mensen kregen het moeilijk om de hypotheek af te lossen, waardoor de bestedingen minder werden. De bedrijven waren vanaf dat moment genoodzaakt mensen te ontslaan vanwege overproductie en het gebrek aan liquide middelen, waardoor een sneeuwbal effect in werking trad.

Een ander verschijnsel dat de crisis versterkt is de grote onderlinge afhankelijkheid tussen bedrijven. Door de economische crisis worden bijvoorbeeld minder auto's verkocht. Dit zorgt er weer voor dat minder staal wordt verkocht en dit heeft dan weer invloed op staalproducenten. Staalproducenten op hun beurt kopen bijvoorbeeld weer minder machines. Hierdoor kopen de machineproducenten weer minder grondstoffen in. Dit betekent dat over de gehele breedte van de markt, een paar uitzonderingen daar gelaten, de crisis voelbaar is⁵⁶.

Omdat het dus enige tijd duurt voordat een crisis om zich heen grijpt sloeg de crisis pas echt toe medio 2008 (zie bijlage 6). Het Bruto Binnenlands Product (hierna: BBP) daalde in dat jaar voor het eerst sinds lange tijd twee achtereenvolgende kwartalen, waardoor er vanaf midden 2008 sprake was van een recessie. De daling zette zich echter door, zoals af te lezen in grafiek 1 van bijlage 6. Momenteel is de daling van het BBP zelfs al vijf achtereenvolgende kwartalen. Er wordt verwacht door een aantal analisten dat het BBP nog een aantal kwartalen zal blijven dalen.

Grafiek 2 in bijlage 6 laat zien dat de ontwikkelingen van bestedingen sinds midden 2008 hard achteruit gaat. Dat is ook een teken dat de Nederlandse economie zich in moeilijk economische omstandigheden bevindt. Maar wat betekent dit nu voor de maakindustrie? Dit is zichtbaar gemaakt in de grafieken 3, 4 en 5. Van deze grafieken valt af te lezen dat de industrie het sinds medio 2008 erg moeilijk heeft. De productie van bedrijven uit de maakindustrie is sinds die tijd sterk verminderd en de bezettingsgraad is zorgwekkend gedaald. We kunnen ook aflezen van grafiek 3 dat het aantal faillissementen van bedrijven en instellingen sinds medio 2008 snel stijgt.

Uit de vijf grafieken uit bijlage 6 is zichtbaar dat Nederland momenteel te maken heeft met economisch moeilijke omstandigheden. Wat nog belangrijker is voor het onderzoek, is dat ook de maakindustrie te maken heeft met deze moeilijke omstandigheden. Daarom kan met zekerheid worden gesteld dat de hoofdvraag toepasbaar is op de huidige economische omstandigheden in Nederland.

4.3 Tot slot

Economisch moeilijke omstandigheden zijn sinds medio 2008 een feit in Nederland. Uit de verschillende grafieken in bijlage 6 wordt duidelijk dat de economisch moeilijke omstandigheden momenteel ook van toepassing zijn binnen de maaksector.

Nu de begrippen subsidies, fiscale regelingen en economisch moeilijke omstandigheden zijn beschreven en geformuleerd met betrekking tot de opdracht kan een begin worden gemaakt richting het daadwerkelijke onderzoek. In hoofdstuk vijf wordt dit begin gemaakt. Dit hoofdstuk zal ingaan op de drie onderzoekspeilers van het onderzoek en de manier van Field Research. Ook zal het begrip MKB komt aan de orde.

⁵⁶ G. Soros, *De Internationale kredietcrisis*, 2008

Hoofdstuk 5 Het onderzoek

Alvorens tot de resultaten te komen wil ik u, de lezer, eerst het één en ander duidelijk maken. Daarvoor wil ik dit hoofdstuk gebruiken. Dit hoofdstuk sluit aan op de theoretische hoofdstukken twee en drie. De theorie met betrekking tot subsidies en fiscale regelingen kwam in die hoofdstukken aan de orde.

Subsidies en fiscale regelingen zijn er in verschillende soorten en maten. De grote diversiteit wordt duidelijk in onderstaand overzicht:

- Exploitatiesubsidie;
- Prestatiesubsidie;
- Projectsubsidie;
- Budgetsubsidie (waarderingssubsidie);
- Investeringsubsidie⁵⁷.

Belangrijk hierin is dat subsidies vaak niet zijn aan te duiden als een exploitatiesubsidie of een investeringsubsidie, maar vaak als een combinatie van verschillende soorten subsidies. Ook fiscale regelingen zijn er in verschillende soorten. Maar hoe zit het nu met subsidies en fiscale regelingen in de maakindustrie? Zoals al eerder naar gememoreerd zijn er in Nederland veel verschillende subsidies en fiscale regelingen. De maakindustrie maakt echter maar gebruik van een klein aantal subsidies en fiscale regelingen. In dit hoofdstuk som ik subsidies en fiscale regelingen op die voor de maakindustrie van toepassing zijn. Ik heb deze informatie verkregen via mijn valorisatiepartner Currency Connect en middels enquêtes die uitgezet zijn onder bedrijven uit de maakindustrie.

5.1 Soorten subsidies en fiscale regelingen

Wanneer de subsidies en fiscale regelingen opgesomd worden die aan worden gevraagd door bedrijven uit de maakindustrie valt op dat deze regelingen niet zijn gericht op economisch moeilijke omstandigheden. De subsidies en fiscale regelingen kunnen te allen tijde worden aangevraagd. Dit heeft als voordeel dat een aanmerkelijke verhoging of verlaging van het aantal aanvragen van deze subsidies en fiscale regelingen kan worden toegeschreven aan een bepaalde omstandigheid.

Om te achterhalen welke subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd door bedrijven uit de maakindustrie is een analyse gedaan. Ik ben dit nagegaan bij mijn valorisatiepartner Currency Connect en middels een enquête uitgezet onder bedrijven uit de maakindustrie. Uit deze analyse kwamen elf verschillende subsidies of fiscale regelingen naar voren. Twee worden er expliciet genoemd door bedrijven uit de maakindustrie en negen worden door consultants van Currency Connect en bedrijven uit de maakindustrie aangemerkt als een subsidie of fiscale regeling die wordt aangevraagd door bedrijven uit de maakindustrie.

Toch heb ik in mijn onderzoek maar zeven subsidies of fiscale regelingen meegenomen. Om verschillende redenen is besloten vier subsidies niet mee te nemen in het onderzoek. Het gaat hierbij om de volgende regelingen:

A. A + O Metalektro. Dit is een subsidie die wordt uitgegeven door de Stichting Arbeidsmarkt en Opleiding in de Metalektro. Afgaande op informatie van de website is Stichting Arbeidsmarkt en Opleiding in de Metalektro een private partij en geen subsidieverstrekker⁵⁸. Ik heb besloten deze subsidie niet op te nemen in het verslag omdat informatie over deze subsidie niet voorhanden was en er dus geen duidelijk beeld kon worden gevormd.

B. ESF Actie D. Deze subsidie wordt uitgegeven door het agentschap SZW⁵⁹. Deze subsidie maakt het mogelijk om de inzetbaarheid van laag gekwalificeerde werkenden op de arbeidsmarkt te vergroten. Deze subsidie is niet meegenomen in het onderzoek omdat de benodigde informatie verkrijgen vanuit het Agentschap SZW moeilijk is. ESF bestaat namelijk uit verschillende acties (Actie A, Actie D, Actie E bijvoorbeeld) en deze acties verschillen van elkaar. ESF Actie D is pas in werking getreden sinds het tijdvak september 2008. Dus het was niet mogelijk om op basis van deze subsidie een vergelijking te trekken.

⁵⁷ W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, p. 23 – 25 en K. van der Heijden, *Subsidieverstrekking, een praktische handleiding*, p. 21-24.

⁵⁸ Zie: <http://www2.caometalektro.nl/cms/publish/content/showpage.asp?themeid=40>

⁵⁹ Zie: http://www.agentschap.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_rubriek&rubriek_id=391265

C. Niof. Niof is een subsidie die wordt uitgegeven door SNN⁶⁰. SNN beschrijft zichzelf als een managementautoriteit dat voor Noord Nederland een Europees programma uitvoert. De Niof subsidie is hier een onderdeel van. Deze subsidie is niet meegenomen in het verslag omdat de subsidie alleen kan worden aangevraagd door bedrijven in Noord Nederland.

D. IPC. Deze subsidie wordt uitgegeven door het SenterNovem⁶¹. De IPC subsidieregeling is bedoeld voor groepen van 15 tot 35 bedrijven met een inhoudelijke samenhang. Deze subsidie is echter niet meegenomen in het onderzoek, omdat het aantal aanvragen erg klein is. Zo zijn er in 2009 maar 21 aanvragen voor deze subsidie ingediend.

Dat betekent dat zeven subsidies of fiscale regelingen wel opgenomen zijn in het onderzoek. Grote voordeel van deze zeven, is dat ze allemaal worden uitgegeven door het SenterNovem. Het SenterNovem is een agentschap van het ministerie van Economische Zaken. Namens de overheid bieden zij een groot aantal regelingen en programma's aan op het gebied van duurzaamheid en innovatie. Het begrip innovatie behoeft hierbij wat uitleg. Innovatie is eigenlijk het proces en de uitkomst van vernieuwing. Volgens de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (hierna: WRR) is innovatie:

"Innovatie als uitkomst is een nieuwe functionaliteit of een nieuwe manier om een bestaande functie te vervullen (bijvoorbeeld digitale fotografie) Dat is breder dan een nieuw product of proces in de markt en omvat ook innovaties in de publieke sector (bijvoorbeeld het op internet aanbieden van overheidsdiensten). Het proces omvat de ontwikkeling van een nieuwe vondst, de succesvolle toepassing daarvan en de brede verspreiding van innovaties in de samenleving"⁶².

Door middel van subsidies en fiscale regelingen probeert de overheid dus bedrijven te laten werken aan duurzaamheid en innovatie. Dit is namelijk als bron van welvaart van belang, maar wanneer dit niet middels een financieel instrument gesteund wordt zal het minder snel plaatsvinden. Innovatie is bovendien van maatschappelijk belang als basis en als prikkel voor ondernemerschap dat mogelijkheden biedt voor persoonlijk initiatief, integratie en sociale acceptatie⁶³.

De ondersteuning die SenterNovem geeft kan bestaan uit financiële steun, advies, kennis of hulp bij het zoeken van partners en contacten in binnen- en buitenland. SenterNovem geeft de volgende zeven subsidies of fiscale regelingen uit. Iedere subsidie of fiscale regeling wordt kort beschreven en er wordt uitgelegd wanneer een bedrijf een aanvraag kan doen.

1. WBSO (aftrek voor speur- en ontwikkelingswerk)

De Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (hierna: WBSO) is een fiscale regeling die een deel van de loonkosten voor speur- en ontwikkelingswerk (hierna S&O), vergelijkbaar met Research and Development (R&D), compenseert⁶⁴. Met betrekking tot de WBSO voert het SenterNovem twee taken uit, ze controleren en beoordelen de aanvragen en ze controleren achteraf de uitgevoerde S&O werkzaamheden. Dit laatste gebeurt sinds 2006, sindsdien wordt de financiële afwikkeling door SenterNovem uitgevoerd. Voorheen gebeurde dit door de Belastingdienst.

Doelgroep: Ondernemers kunnen een deel van de loonkosten voor speur- en ontwikkelingswerk en innovatie vergoed krijgen. De aftrek voor speur- en ontwikkelingswerk is een fiscale stimulering die uit drie onderdelen bestaat:

1. een tegemoetkoming in de loonkosten die gemoeid zijn met speur- en ontwikkelingswerk in de vorm van een vermindering in de af te dragen loonheffingen;
2. een speur en ontwikkelingswerk-aftrek (S&O-aftrek) voor zelfstandigen;
3. een extra tegemoetkoming voor startende ondernemers.

⁶⁰ IPC, zie <http://www.senternovem.nl/IPC/>

⁶¹ Niof, zie: <http://www.snn.eu/sjablonen/1/infotype/webpage/view.asp?objectID=1799>

⁶² Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), *Innovatie vernieuwd*, 2008, p. 23.

⁶³ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), *Innovatie vernieuwd*, 2008, p. 28-29.

⁶⁴ Zie: <http://www.senternovem.nl/wbso/>

Toelichting: Om in aanmerking te komen voor afdrachtvermindering S&O moet tenminste aan de volgende voorwaarde voldaan worden:

- De zelfstandige moet tenminste vijfhonderd uur S&O toegekend hebben gekregen in een kalenderjaar;
- Een bedrijf verricht één van de volgende soorten S&O voor technisch nieuwe fysieke producten:
 - Analyse technische haalbaarheid;
 - Ontwikkelingsprojecten;
 - Technisch-wetenschappelijk onderzoek;
 - Technisch onderzoek.

Looptijd: De subsidie heeft een looptijd van een jaar. De aftrek voor zelfstandigen bedraagt maximaal 11.436 euro per jaar. Voor starters bedraagt die aftrek tot 17.155 euro. Wanneer een bedrijf medewerkers in dienst heeft, die onderzoekswerk doen, behoeft 42 procent minder loonkosten afgedragen te worden over de eerste 110.000 euro aan loonkosten. Een starter draagt 60 procent minder loonkosten af over de eerste 110.000 loonkosten. Boven de 110.000 euro behoeft er 14 procent minder afgedragen te worden, de korting kan oplopen tot maximaal 8 miljoen euro.

2. EOS (korte termijn energieonderzoek)

De Energie Onderzoek Subsidie (EOS) wordt zoals eerder beschreven ook uitgegeven door SenterNovem. EOS wil de kennis over energie-efficiency en duurzame energie in Nederland vergroten⁶⁵. EOS omvat vier subsidieregelingen: Nieuw Energie Onderzoek; Lange Termijn; Korte Termijn Onderzoek; Demonstratie. Bedrijven in de maakindustrie maken volgens mijn valorisatiepartner Currency Connect gebruik van het Korte Termijn Onderzoek.

Doelgroep: Deze subsidie is voor bedrijven of samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en/of kennisinstellingen. De aanvrager van deze subsidie moet in ieder geval een ondernemer zijn.

Toelichting: Deze bedrijven en/of kennisinstellingen kunnen een subsidie aanvragen voor Onderzoeks- en Ontwikkelingsprojecten (hierna: O&O) en haalbaarheidsstudies voor een duurzame energiehuishouding.

De subsidie ondersteunt niet commercieel onderzoek en de ontwikkeling van innovatieve energietechniek. Projecten moeten betrekking hebben op één van de volgende thema's:

1. Biomassa;
2. Nieuw gas/ schoon fossiel;
3. Energie-efficiëntie in de industriële en agrarische sector;
4. Gebouwde omgeving;
5. Opwekking en netten.

Een projectvoorstel wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria: technische innovatie, duurzaamheid, samenwerking en economisch perspectief. Het O&O project moet gericht zijn op onderzoek naar en ontwikkeling van producten, processen of diensten.

Looptijd: Een project duurt maximaal 4 jaar, een haalbaarheidsstudie mag maximaal 1 jaar looptijd hebben. Voor een haalbaarheidsstudie wordt maximaal 50 procent van de projectkosten voor MKB'ers vergoed, tot ten hoogste een som van 50.000 euro. Voor niet MKB'ers wordt maximaal 40 procent van de projectkosten vergoed, ook tot ten hoogste een som van 50.000 euro.

⁶⁵ Zie: http://www.senternovem.nl/sn/vindwijzer.asp?id_rec=1

3. EIA (energie-investeringsaftrek)

De EIA is een fiscale regeling die bedoeld is voor ondernemers die investeren in energiebesparing en duurzame energie. De EIA-regeling wordt uitgegeven door SenterNovem, maar controles worden uitgevoerd door de Belastingdienst⁶⁶.

Doelgroep: voor deze subsidie komen ondernemers in aanmerking die investeren in energiebesparende technieken. Investerings die voor energiebesparing zorgen zijn aftrekbaar van de inkomsten- of vennootschapsbelasting.

Toelichting: De EIA kent vijf toepassingsgebieden, te weten:

- Gebouwen;
- Apparaten en processen;
- Warmtekracht;
- Transport;
- Duurzame energie.

Om in aanmerking te komen voor de aftrek moet er tenminste aan de volgende voorwaarden voldaan te worden:

- Onderneming is in Nederland gevestigd en is belastingplichtig;
- De investering bedraagt minimaal 2100 euro;
- Er is voor 2008 een milieuvergunning aanwezig;
- Het bedrijfsmiddel is niet eerder gebruikt.

Looptijd: Subsidie mag maar één keer worden aangevraagd. In het kader van deze regeling mag een onderneming maximaal 44 procent van de fiscale winst aftrekken.

4. MIA (milieu-investeringsaftrek)

De MIA zorgt ervoor dat investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen een stuk voordeliger is. De MIA-regeling wordt uitgegeven door SenterNovem, maar controles worden uitgevoerd door de Belastingdienst⁶⁷.

Doelgroep: Ondernemers die investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen komen in aanmerking voor deze aftrek. Zij kunnen dan een bepaald percentage van de investering aftrekken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting.

Toelichting: De MIA-aftrek geldt voor de volgende kosten:

- Aanschafkosten van bedrijfsmiddelen;
- Voortbrengkosten, dat zijn gemaakte kosten voor vervaardiging van het bedrijfsmiddel;
- Aanpassingskosten en/of aanschaf van nieuwe onderdelen;
- Kosten voor milieuadviezen (alleen voor MKB-bedrijven).

Om voor bovenstaande in aanmerking te komen moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

- Onderneming is in Nederland gevestigd en is belastingplichtig;
- De investering bedraagt minimaal 2100 euro per kalenderjaar en minimaal 450 euro per bedrijfsmiddel;
- Het bedrijfsmiddel komt voor op de milieulijst;
- De bedrijfsmiddelen zijn niet eerder gebruikt.

Looptijd: Subsidie mag maar één keer worden aangevraagd. In het kader van deze regeling mag een onderneming maximaal 40 procent van de belastbare omzet aftrekken.

⁶⁶ Zie: http://www.senternovem.nl/sn/vindwijzer.asp?id_rec=12

⁶⁷ Zie: http://www.senternovem.nl/sn/vindwijzer.asp?id_rec=46

5. BIB subsidieregeling (Beroepsonderwijs in Bedrijf/enkel MKB)

Met de subsidieregeling Beroepsonderwijs in Bedrijf wil het ministerie van Economische Zaken MKB-bedrijven stimuleren om samen met onderwijsinstellingen het praktijkleren te vernieuwen, met als resultaat een aantrekkelijker arbeidsmarktrelevant beroepsonderwijs. De regeling wordt uitgegeven door SenterNovem⁶⁸. De regeling loopt van 2007 tot en met 2010. Voor 2009 is het subsidieplafond op 12 miljoen euro vastgesteld.

Doelgroep: Samenwerkingsverbanden, dat wil zeggen ten minste één onderwijsinstelling (ROC's of Vmbo-scholen) en één MKB-bedrijf kunnen samen subsidie aanvragen voor projecten op het gebied van leren in de praktijk. De projecten moeten zich richten op vernieuwing en verbetering van bestaande vormen van praktijkleren.

Toelichting: Een project bestaat uit activiteiten die gericht zijn op het leggen van een basis voor samenwerking voor een vernieuwingstraject, het gezamenlijk ontwerpen en uitvoeren van een vernieuwingstraject en het duurzaam verankeren van een vernieuwingstraject. De voorwaarden om de subsidie te ontvangen zijn:

- De aanvraag geschiedt door een ondernemer die door het samenwerkingsverband is aangewezen als penvoerder;
- Het project is nog niet van start gegaan en er zijn nog geen verplichtingen aangegaan met derden;
- De aanvraag geeft aan hoe het samenwerkingsverband voorziet in financiering van de eigen bijdrage.

Looptijd: De looptijd van een project is maximaal drie jaar en de looptijd van de startactiviteiten is maximaal een half jaar. De maximale bijdrage aan de projecten zijn 50 procent van de kosten, met een maximaal subsidiebedrag van 500.000 euro.

6. Innovatievouchers (enkel MKB)

Innovatievouchers worden uitgegeven door SenterNovem. Ondernemers die willen innoveren kunnen hun voordeel doen met wetenschappelijke kennis om hun vragen te beantwoorden. Door de uitgave van innovatievouchers hoopt de overheid een brug te slaan tussen MKB-bedrijven en kennisinstellingen⁶⁹. Een innovatievoucher kan dus eigenlijk worden gezien als een virtuele tegoedbon.

Doelgroep: De doelgroep voor innovatievouchers zijn MKB-ondernemers die op die manier kennis in kunnen kopen bij kennisinstellingen.

Toelichting: De voucher werkt dus als een soort tegoedbon en geeft MKB-ondernemers de mogelijkheid kennis in te kopen bij een hogeschool of universiteit. De eerste keer dat je hiervan gebruik maakt krijgt een ondernemer een voucher van 2500 euro. Daarna is het mogelijk om zowel grote vouchers (7500 euro) als kleine vouchers (2500 euro) te verkrijgen. Bij die eerste is het echter ook verplicht ten minste een derde deel bij te dragen. De voucher kan ook gebruikt worden voor kosten die verbonden zijn aan de aanvraag en de verkrijging van een octrooi.

De voorwaarden om voor een innovatievoucher in aanmerking te komen zijn:

- Er moet sprake zijn van een kennisoverdracht dat door een kennisinstelling wordt uitgevoerd;
- Voor het project is niet reeds een andere Nederlandse of Europese subsidie verstrekt;
- De ondernemer en de kennisinstelling zijn niet eerder verplichtingen met elkaar aangegaan.

Looptijd: De looptijd van de subsidie houdt op wanneer het project stopt.

⁶⁸ Zie: <http://www.senternovem.nl/beroepsonderwijsinbedrijf/index.asp>

⁶⁹ Zie: http://www.senternovem.nl/sn/vindwijzer.asp?id_rec=21

7. Innovatiekrediet (enkel MKB)

Het doel van innovatiekredieten is bijdragen aan duurzame economische groei van de Nederlandse economie door het versterken van de innovatiekracht. Het innovatiekrediet wordt verstrekt door SenterNovem⁷⁰. MKB-ondernemers kunnen een krediet krijgen voor risicovolle en klinische ontwikkelingstrajecten, waarin voor Nederland nieuwe producten, processen of diensten worden ontwikkeld, die een zeer goed marktperspectief hebben. Wanneer het project mislukt hoeft het krediet niet te worden terugbetaald. Het innovatiekrediet bedraagt maximaal 35 procent van de subsidiabele kosten.

Alle informatie over de subsidies en fiscale regelingen verkregen via Currency Connect en website van het SenterNovem.

5.2 MKB

Zoals is gebleken in paragraaf 5.1 gelden een aantal subsidies alleen voor MKB-bedrijven. De BIB-subsidieregeling, innovatievouchers en innovatiekrediet kunnen enkel door MKB-bedrijven worden aangevraagd. Daarvoor is het wel noodzakelijk om te weten wanneer een bedrijf wordt aangemerkt als zijnde een MKB-bedrijf. Een bedrijf is een MKB-bedrijf wanneer het voldoet aan de vereisten zoals gesteld in de EG-verordeningen 70/2001 en 364/2004⁷¹ (zie bijlage 7). Bij uitgave van de subsidies wordt rekening gehouden met de definitie zoals gesteld in de EG-verordeningen.

In Nederland hebben MKB-bedrijven geen slechte positie ten opzichte van grote bedrijven op fiscaal gebied. De fiscale voorzieningen en subsidies die aan te vragen subsidies voor MKB-bedrijven zijn in Nederland namelijk gunstig. Van de omringende landen kent alleen Spanje gunstigere fiscale voorzieningen in geval van investeringen in R&D⁷².

5.3 Tot slot

Na analyse van dit hoofdstuk kunnen we een aantal zaken concluderen. De maakindustrie vraagt momenteel verschillende subsidies en fiscale regelingen aan. Van deze subsidies en fiscale regelingen zijn er zeven daadwerkelijk opgenomen in het onderzoek. Een drietal van deze zeven is enkel aan te vragen door MKB-bedrijven.

In paragraaf 5.3 tenslotte is het begrip MKB aan de orde beschreven. Dit begrip is niet makkelijk weer te geven. Daarom staat in bijlage 7 een schematisch weergave. Dit MKB-begrip wordt gehanteerd door het SenterNovem en is gebaseerd op het MKB-begrip zoals gesteld in de EG-verordeningen 70/2001 en 364/2004.

Aan het einde van dit hoofdstuk is het verband tussen theorie en praktijk verklaarbaar. Dit betekent dat in het volgende hoofdstuk de resultaten van mijn onderzoek worden toegelicht. Dit zijn de resultaten van het onderzoek dat gericht is op drie verschillende informatiebronnen. De informatiebronnen zijn de consultants van Currency Connect, bedrijven uit de maakindustrie en het SenterNovem.

⁷⁰ Zie: <http://www.senternovem.nl/innovatiekrediet/>

⁷¹ Zie: www.SenterNovem.nl, 2009. Laatste aanpassing is 6 januari 2006 geweest

⁷² R. Dorenbos, O. Sheikh en P. Risseeuw, *Concurrentiepositie Nederlandse Maakindustrie*, p. 15-16

Hoofdstuk 6 De resultaten

In het vorige hoofdstuk zijn de randvoorwaarden van het onderzoek beschreven. De subsidies van toepassing voor de maakindustrie zijn de revue gepasseerd. Tevens is het begrip MKB-bedrijven gedefinieerd. Hierdoor kan nu de aandacht worden gevestigd op de resultaten. De resultaten zullen in dit hoofdstuk aan de hand van vijf paragrafen nader worden toegelicht. In paragraaf 1 wordt duidelijk hoe de resultaten zijn beschreven.

Paragraaf 2 beschrijft de resultaten van de vragen gesteld aan de consultants van Currency Connect. Paragraaf 3 geeft de resultaten van de telefonische enquêtes gehouden onder de bedrijven. Paragraaf 4 bevat informatie verkregen middels een telefonisch gesprek met een adviseur van SenterNovem. Tenslotte zal door middel van paragraaf 5 dit hoofdstuk worden afgesloten.

6.1 Resultaten beschrijven

In deze paragraaf wordt kort beschreven welke subsidies en fiscale regelingen in de resultaten zijn opgenomen. Van de elf subsidies en fiscale regelingen die volgens Currency Connect en de maakindustrie veelvuldig worden aangevraagd (zie paragraaf 5.1), zijn er in de resultaatbeschrijving maar zeven meegenomen. Dit betekent dat een viertal subsidies niet is meegenomen in de resultaatbeschrijving.

Dit betekent dat de antwoorden tijdens enquêtes die uitgezet zijn onder de consultants van Currency Connect en bedrijven uit de maakindustrie wel zijn meegenomen wanneer het de fiscale regelingen WBSO, EIA en MIA betreft. Ook de antwoorden betreffende de subsidies EOS, BIB, Innovatievoucher en Innovatiekrediet zijn geëtaleerd. Om verschillende redenen (zie paragraaf 5.1) zijn resultaten met betrekking tot Niof, A+O Metalektro, ESF Actie D en IPC niet opgenomen in het verslag.

Samenvattend is de geënquêteerde en geïnterviewde gevraagd naar het gebruik van een negental subsidies of fiscale regelingen. In de resultaatbeschrijving zijn maar zeven van deze subsidies opgenomen. Al deze subsidies worden verstrekt door het SenterNovem. Belangrijk om te weten is dat deze subsidies of fiscale regelingen moeten voldoen aan de regels zoals opgesteld in de Awb. Hiermee dienen subsidieverlener en subsidieontvanger te voldoen, naast specifieke regels of voorwaarden voor een bepaalde subsidie of fiscale regeling.

6.2 Enquête onder de consultants van Currency Connect

De consultants van Currency Connect hebben dagelijks met klanten van doen. Ik heb daarom alle consultants van Currency Connect een vragenlijst opgestuurd, met betrekking tot mijn onderzoek (zie bijlage 8). Currency Connect heeft acht consultants in dienst die klanten uit de maakindustrie in hun portefeuille hebben. Van deze acht vragenlijsten heb ik vijf ingevulde vragenlijsten retour gekregen. Nadat ik de vragenlijsten van de consultants retour had ontvangen ben ik begonnen met het bellen van bedrijven (zie paragraaf 6.3).

Ik heb de consultants zeven vragen voorgelegd en heb op die manier een inzicht gekregen hoe zij de werking van subsidies zien ten tijde van de huidige economische omstandigheden. Ik wil deze paragraaf gebruiken om iedere vraag stap voor stap te doorlopen en de antwoorden te behandelen.

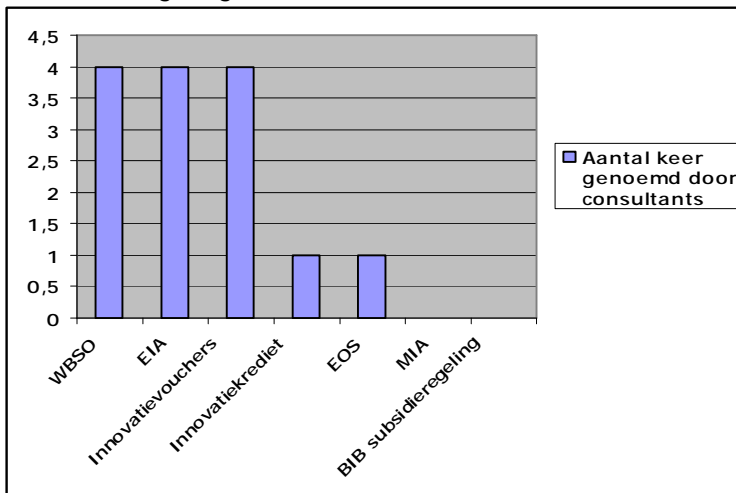
Bij de eerste vraag vulde de consultants unaniem in dat bedrijven in de maakindustrie zich bewust zijn van subsidies. Dat is op zich logisch, daar zij alleen te maken met klanten van Currency Connect. Klanten van Currency Connect hebben ondersteuning nodig bij het aanvragen van subsidies. In combinatie met vraag vijf kan worden geconstateerd dat de bewustwording met betrekking tot subsidies en fiscale regelingen wel is toegenomen. Sinds het begin van de crisis hebben zich een legio nieuwe klanten bij Currency Connect gemeld. Er zijn meer nieuwe klanten dan 'normaal', terwijl ook een hoop 'oude' klanten als klant zijn gebleven.

Twee consultants plaatste wel de extra opmerking dat hebben waargenomen dat bedrijven vaak onvoldoende kennis hebben ten aanzien van de mogelijkheden van subsidies. Zij merken wel dat de interesse voor de mogelijkheden van subsidies en fiscale regelingen groeit. Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd dat het aantal klanten van Currency Connect is gestegen. Ook de hoeveelheid subsidieaanvragen is volgens de consultants van Currency Connect gestegen.

Vier van de vijf ondervraagde consultants van Currency Connect stelt dat het totaal aantal aangevraagde subsidies en fiscale regelingen gestegen is. Eén consultant moest het antwoord schuldig blijven. Daarmee zegt dus 80 procent van de ondervraagde consultants dat het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen stijgt ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

Mijns inziens verrassend is dat de consultants niet weten of er een verschil is tussen verhoging van subsidieaanvragen voor innovatiegevoelige sectoren of juist sectoren die niet innovatiegevoelig zijn. Drie consultants wisten niet of er verschil was, één consultant dacht dat er verschil was, maar een andere consultant dacht dat er geen verschil was. We mogen hieruit voorzichtig opmaken dat er geen duidelijke verschillen zijn tussen aanvragen van innovatiesubsidies en subsidies die niet op innovatie zijn gericht.

De consultants konden wel duidelijk aangeven of subsidies meer of minder werden aangevraagd. Onderstaand figuur geeft een overzicht.

Figuur 2 Aantal keer genoemd door consultants

Duidelijk is dat alle consultants aangeven dat aanvragen van subsidie of van fiscale regelingen verhoogd zijn. De WBSO, EIA en innovatievouchers worden genoemd als subsidie of fiscale regeling waar duidelijk meer een beroep op wordt gedaan. Opvallend is ook dat een regeling als MIA niet wordt genoemd als een regeling die meer wordt aangevraagd, ook de BIB subsidieregeling wordt niet genoemd. De consultants kunnen daarentegen geen subsidie of fiscale regelingen noemen die ten tijde van de huidige economische omstandigheden minder wordt aangevraagd.

Tenslotte nog een korte belichting van de laatste vraag uit de enquête. De consultants zeggen nauwelijks te maken te hebben met het begrip staatssteun. Volgens de consultants hebben bedrijven uit de maakindustrie alleen rekening te houden met De-minimisteun volgens de consultants (zie paragraaf 2.4). Het begrip De-minimisteun is echter maar zelden van toepassing voor bedrijven uit de maakindustrie.

De uitkomsten van de vragenlijst ingevuld door de consultants van Currency Connect heeft een paar duidelijke uitkomsten opgeleverd. Ten eerste zeggen de consultants duidelijk meer subsidieaanvragen op te merken dan voor de start van de crisis. Ook zijn de consultants redelijk eenduidig over het feit dat er meer subsidies worden aangevraagd. Zij benoemen dezelfde subsidies die vaker worden aangevraagd (EIA, WBSO en innovatievoucher). Laatste opvallende punt is dat het voor de consultants niet duidelijk is of innovatiegevoeligheid een rol speelt bij de hoeveelheid subsidieaanvragen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

6.3 telefonische Enquête onder bedrijven

Een andere informatiebron voor mijn onderzoek zijn de bedrijven uit de maakindustrie. Ik heb deze bedrijven middels een telefonische enquête benaderd. Dit heb ik gedaan op basis van de 'telefoonboekmethode'. Dit wil zeggen dat ik het telefoonboek en gouden gids als hulpmiddel heb genomen en op basis daarvan a select bedrijven heb benaderd.

Op deze manier heb ik 187 bedrijven benaderd. Ik heb de bedrijven benaderd met behulp van een script wat ik op voorhand heb opgesteld (zie bijlage 9). Ik heb de bedrijven zes vragen gesteld en heb op die manier een inzicht gekregen of en in welke mate zij zich bewust zijn van subsidies en fiscale regelingen. Ook is duidelijk geworden welke subsidies en fiscale regelingen op de bedrijven van toepassing zijn en ook vanaf welk moment zij deze aanvragen hebben gedaan. Ik wil deze paragraaf gebruiken om de vragen die ik de bedrijven heb gesteld en de antwoorden die zij daarop hebben gegeven nader te bespreken.

Om mezelf een redelijk inzicht te verschaffen over de situatie met betrekking tot het aanvragen van subsidies en fiscale regelingen heb ik eerst vastgesteld hoeveel bedrijven ik wilde enquêteren. Ik moest hierbij ook rekening houden met het feit dat een bepaald deel van de bedrijven niet mee wilde werken aan dit onderzoek. Daarom had ik op voorhand mogelijke weerleggingen bedacht op argumenten om niet mee te werken aan de enquête (zie bijlage 9).

Ik ben uitgegaan van de wetenschap dat in 2006 ongeveer 41.000 bedrijven actief waren in de maakindustrie. Vanuit dit oogpunt heb ik vastgesteld dat ik 75 ten aanzien van de werking van subsidies en fiscale regelingen van minimaal 75 de vragen uit de enquête beantwoord wilde hebben. Om dit doel te bereiken heb ik 187 bedrijven bij mijn onderzoek betrokken.

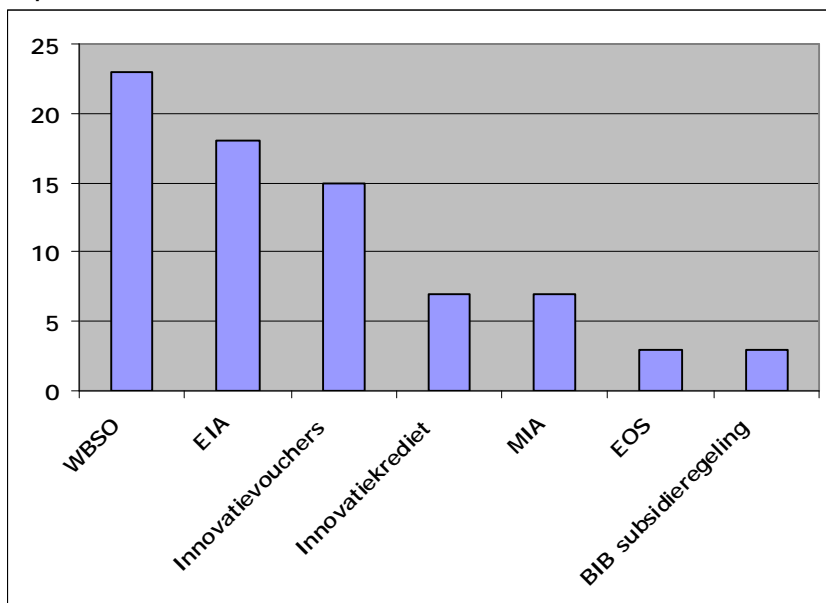
Ik heb 187 bedrijven gebeld om mijn streefwaarde van 75 te realiseren. 21 bedrijven die hebben deelgenomen aan de enquête hebben gevraagd om een samenvatting op te sturen van de uiteindelijke onderzoeksresultaten. Dit betekent anderzijds dat 112 bedrijven niet wilde meewerken aan de enquête. Van deze 112 bedrijven gaven 74 bedrijven aan niet te kunnen meewerken omdat ze niets met subsidies of fiscale regelingen van doen hebben. 38 bedrijven deelde mee geen interesse te hebben en gaven hiervoor geen reden.

De eerste vraag die ik de bedrijven stelde was of ze zich bewust zijn van de subsidies en fiscale regelingen die ze kunnen aanvragen. Op deze vraag hadden bedrijven drie keuzemogelijkheden, te weten: JA, NEE en NEE, maar we maken gebruik van intermediairs. 23 bedrijven antwoordde dat zij gebruik maken van een intermediair. 18 bedrijven antwoordde dat zij geen idee hebben welke subsidies en fiscale regelingen ze kunnen aanvragen. 34 bedrijven antwoordde dat zij zich bewust zijn van de subsidies en fiscale regelingen die ze kunnen aanvragen.

De antwoorden op vraag twee en drie waren mijn inziens verrassend. Ik had niet verwacht dat zoveel bedrijven zouden aangeven meer gebruik te maken van subsidies en/of fiscale regelingen. 48 bedrijven gaven als antwoord op vraag twee dat ze zich meer zijn gaan verdiepen in de mogelijkheden van subsidies en fiscale regelingen. 27 bedrijven gaven aan ze zich niet meer zijn gaan verdiepen in de mogelijkheden van subsidies en fiscale regelingen.

De antwoorden op vraag drie zijn in lijn met de antwoorden op vraag twee. Want op vraag 3 waren er 54 bedrijven die hebben aangegeven dat ze merken dat sinds het begin van de crisis meer bedrijven uit de maakindustrie subsidies en/of fiscale regelingen aanvragen. 21 bedrijven geven aan dat ze geen verschil merken tussen aanvragen van subsidies en fiscale regelingen voor en na het begin van de crisis. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de bewustwording van bedrijven uit de maakindustrie ten opzichte van fiscale regelingen en subsidies is toegenomen.

Op de vierde vraag, welke subsidies door bedrijven worden aangevraagd kwamen antwoorden zoals weergegeven in onderstaand schema. WBSO (23x) EIA (18x) en Innovatievouchers (15x). Deze subsidies worden het meest aangevraagd volgens de bedrijven die meededen aan de enquête.

(Figuur 3)

Opmerkelijk is het feit dat er ook enkele subsidies en fiscale regelingen zijn genoemd die niet in de informatie zoals verstrekt door Currency Connect voorkwamen. Ik moet wel zeggen dat deze subsidies minimaal werden genoemd. Het gaat hierbij om de subsidieregelingen IPC⁷³ en Niof⁷⁴. Deze subsidies zijn net als A+O Metalekro en ESF actie D niet meegenomen in de resultaatbeschrijving van het onderzoek (zie ook paragraaf 5.1).

Een tweede grafiek heeft betrekking op vraag 5 (figuur 4). Deze vraag luidde welke subsidies vroeg u eerst niet aan en nu wel, Met andere woorden welke subsidies vraagt u pas aan sinds het begin van de crisis.

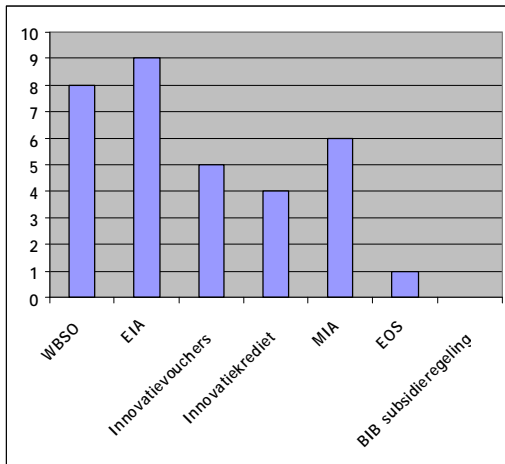
Opvallend aan de figuur is dat WBSO, EIA en Innovatievouchers genoemd worden als subsidies of fiscale regelingen die vaker aangevraagd worden ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Ook de groei van het aantal aanvragen van de MIA subsidie is opvallend te noemen. Veel bedrijven vragen dus verschillende soorten subsidies aan en het lijkt erop dat dit gebeurt zonder dat het uitmaakt welke subsidie of fiscale regeling het is.

Deze conclusie gaat zeker op wanneer men kijkt naar de BIB subsidieregeling. Deze subsidie wordt door geen enkel bedrijf genoemd als een subsidie die na de crisis meer wordt aangevraagd. Echter wordt de subsidieregeling ook niet minder aangevraagd. Een verhoging van het aantal aanvragen van deze subsidie is er niet, oftewel ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden vermeerderd of verminderd het aantal aanvragen van deze subsidie niet. Zover mijn onderzoek reikt kan dit op het eerste gezicht maar één oorzaak hebben.

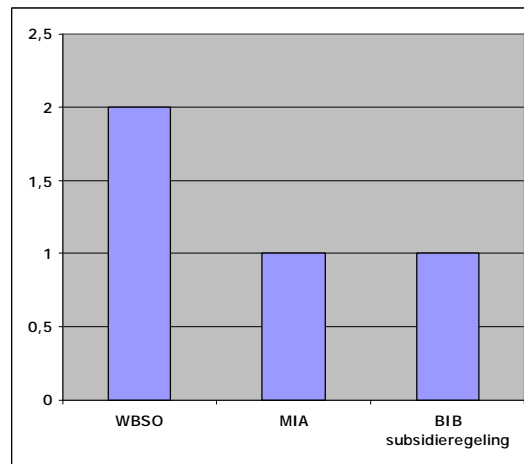
De oorzaak moet zijn dat de BIB-subsidieregeling een regeling is die ten tijde van economisch slechte omstandigheden niet specifiek in aanmerking komt voor aanvraag. Dit kan zijn omdat bedrijven en scholen die meewerken aan dit samenwerkingsverband al gebruik maakte van deze subsidie en dat er ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden geen extra vraag is, of dat bedrijven niet weten dat zij hiervoor in aanmerking komen. Ik ben van mening, dat gezien de regeling, bedrijven die aanspraak kunnen maken op deze regeling dat voor de crisis ook al deden. Er wordt momenteel geen extra beroep op deze subsidie wordt gedaan door de crisis, dit houdt namelijk extra personeel in en er is al weinig werk en een lage bezettingsgraad in de branche.

⁷³ IPC, zie <http://www.senternovem.nl/IPC/>

⁷⁴ Niof, zie: <http://www.snn.eu/sjablonen/1/infotype/webpage/view.asp?objectID=1799>

(Figuur 4 meer aangevraagd)

(Figuur 5 minder aangevraagd)

Op de vraag of bedrijven subsidies voor de crisis wel aanvroegen en nu niet meer kwamen weinig antwoorden. Het gebeurde slechts in vier gevallen zoals figuur 5 laat zien. Dit gebeurde in alle gevallen omdat een bepaald project niet meer werd opgestart en daarom de subsidie niet meer kon worden aangevraagd. Het heeft dus in alle gevallen niks met de subsidie te maken, maar met het niet opstarten van een project. Hierdoor kan ook de subsidie niet worden aangevraagd.

6.4 Informatie vanuit SenterNovem

Zoals in paragraaf 1.4 reeds besproken was de informatie door SenterNovem verstrekt niet wat ik ervan had verwacht. Alleen de cijfers zoals gepresenteerd in jaarverslagen en via andere bestaande bronnen mogen worden gebruikt. Dit leverde een korte speurtocht via het internet op. Deze speurtocht had het resultaat wat ik persoonlijk al verwachtte, er zijn na de start van de crisis door SenterNovem geen bruikbare gegevens gepubliceerd. Dit betekent dus dat het cijfermatige onderzoek via SenterNovem niks essentieels opleverde.

Gelukkig heb ik wel enkele malen telefonisch en via de mail contact gehad met een adviseur van SenterNovem. Deze adviseur heeft mij tijdens gesprekken en mailcontact informatie kunnen verstrekken dat van belang is voor mijn onderzoek (zie bijlage 10).

Tijdens een telefonisch interview kwamen namelijk interessante zaken naar voren. Deze informatie kan naast de resultaten gelegd worden zoals verkregen vanuit het bedrijfsleven en de consultants van Currency Connect. Volgens de adviseur, die meerdere van zijn collega's heeft gevraagd naar hun mening over het onderwerp, ziet men bij het SenterNovem momenteel een toename van het aantal aanvragen voor subsidies en fiscale regelingen. In de tot zover geanalyseerde cijfers blijkt dat de groei van aanvragen redelijk is en dat deze groei met zekerheid is toe te schrijven aan de huidige economische omstandigheden.

De groei van het aantal subsidies is echter niet zo hoog als SenterNovem op voorhand had verwacht. Met andere woorden, de subsidieverstrekker had zelf verwacht dat de groei in het aantal subsidieaanvragen en aanvragen van fiscale regelingen groter zou zijn. Wat ze echter wel zien is dat de bewustwording van bedrijven met betrekking tot financiële instrumenten als subsidies aan het groeien is. De laatste maanden wordt de groei van het aantal subsidies en fiscale regelingen steeds groter en is ook de stijging per maand toegenomen. Verwachting is dat deze groei zich door zal zetten naar mate de crisis duurt.

6.5 Tot slot

De voornaamste conclusie van dit hoofdstuk is dat subsidies en fiscale regelingen een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Deze stelling wordt namelijk bevestigd door de consultants van Currency Connect, de telefonische enquête onder bedrijven uit de maakindustrie en door een adviseur van SenterNovem die met een aantal van zijn collega's over het onderwerp heeft gesproken. De algehele conclusie van mijn onderzoek en een visie op de toekomst zijn beschreven in hoofdstuk zeven.

Hoofdstuk 7 Conclusie en de toekomst

Zoals de titel van dit hoofdstuk aangeeft worden in dit hoofdstuk de conclusies getrokken. Dit hoofdstuk is als volgt ingedeeld. In paragraaf één wordt kort een antwoord gegeven op alle onderzoeksvragen. Deze onderzoeksvragen zijn terug te vinden in paragraaf 1.5 op pagina 10 en 11. Daarna wordt in paragraaf twee een algehele conclusie getrokken. Paragraaf drie combineert dit verslag met andere onderzoeken die verricht zijn en dit in een toekomstperspectief plaatsen.

7.1 Beantwoording onderzoeksvragen

De belangrijkste conclusie naar aanleiding van de hoofdvraag is dat subsidies en fiscale regelingen over het algemeen een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Met werking wordt bedoeld dat het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen sterk is toegenomen, de desbetreffende subsidies of fiscale regelingen invloed hebben op economisch moeilijke omstandigheden en dat subsidies dusdanig meer worden aangevraagd dan bij 'normale' economische omstandigheden. Hierdoor kun je stellen dat subsidieaanvragen en aanvragen van fiscale regelingen niet worden gedaan om de reden waarvoor ze bedoeld zijn.

Maar wat zijn de antwoorden op de onderzoeksvragen die uiteindelijk tot deze conclusie aanstuurde?

De eerste onderzoeksvraag had betrekking op het begrip subsidies en de inhoud van dit begrip. Voor dit subsidiebegrip is artikel 4:21 Awb belangrijk. Dit artikel beschrijft dat onder een subsidie wordt verstaan:

"de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten". Deze subsidietitel werd een feit op 6 februari 1996. De totstandkoming van de subsidietitel kwam op basis van drie doelstellingen van de wetgever. Deze doelstellingen waren harmonisatie van uiteenlopende regelgeving, codificatie van jurisprudentierecht en de beheersing van overheidsuitgaven.

Het begrip staatssteun is een gegeven waar de maakindustrie in principe geen rekening mee hoeft te houden. Een bedrijf uit de maakindustrie krijgt daar volgens de consultants zelden mee te maken. Mocht een bedrijf uit de maakindustrie te maken krijgen met staatssteun, dan is dit in combinatie met De-minimisteun.

Een ander financieel instrument zijn fiscale regelingen. Fiscale regelingen hebben betrekking op belastingen. Fiscale regelingen geven bedrijven bijvoorbeeld korting op te betalen loon-, inkomsten- en vennootschapsbelastingen. Van deze twee financiële instrumenten heb ik de werking bestudeerd voor bedrijven uit de maakindustrie ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Daarvoor was het van belang dat ik moest achterhalen welke subsidies en fiscale regelingen aangevraagd werden door bedrijven uit de maakindustrie. Dat zijn hoofdzakelijk zeven subsidies of fiscale regelingen. Deze zeven zijn WBSO, EOS, EIA, MIA, BIB, Innovatievouchers en Innovatiekrediet. ESF actie D en A+O Metalekto evenals de door een aantal bedrijven genoemde subsidies IPC en Niof zijn niet meegenomen in het onderzoek.

Hoofdstuk vier beantwoordde daarna de onderzoeksvragen met het onderwerp economisch moeilijke omstandigheden. In dit hoofdstuk werd duidelijk dat Nederland zich momenteel in economisch moeilijke omstandigheden bevindt. Het BBP daalt al 6 kwartalen, tevens dalen bestedingen, daalt de productie van de industrie, is de bezettingsgraad gedaald in de industrie en stijgt het aantal faillissementen van bedrijven en instellingen. Een voorbeeld van economisch moeilijke omstandigheden is het belanden in een recessie. Dit gebeurde in Nederland, maar ook voor de maakindustrie medio 2008.

Het antwoord op de volgende vraag is zonder aarzelen te geven door middel van mijn onderzoek. Antwoorden van consultants, telefonische enquêtes uitgezet onder bedrijven en een telefonisch gesprek met een adviseur van SenterNovem spreken voor zich. Er worden zeker meer subsidies en fiscale regelingen aangevraagd ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Tot op heden is de stijging nog niet zo hoog als de verwachting van SenterNovem, maar dat er een toename heeft plaatsgevonden is een feit.

Naar aanleiding van het onderzoek blijkt dat er ook subsidies en fiscale regelingen zijn die geen invloed hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. EOS en BIB werden door de consultants van Currency Connect en door bedrijven uit de maakindustrie nauwelijks genoemd als een subsidie of fiscale regeling waarbij een toename van het aantal aanvragen heeft plaatsgevonden. Dit komt vermoedelijk door de aanvraagvoorwaarden en het effect wat de overheid wil bereiken met het uitgeven van de desbetreffende subsidie of fiscale regeling.

De laatste categorie vragen had betrekking op de reden van aanvraag en het gebruik van subsidies en fiscale regelingen. Subsidies en fiscale regelingen worden verleend om bedrijven, instellingen, verenigingen en (soms) natuurlijke personen datgene te laten doen wat vanuit het algemeen belang wenselijk is en wat zonder financiële prikkel niet/minder goed/minder gemakkelijk of minder vaak zou gebeuren. Uit het onderzoek blijkt is dat de maakindustrie zich door de economisch moeilijke omstandigheden bewuster is geworden van financiële instrumenten. Deze bewustwording leidt tot meer interesse van bedrijven in het subsidiebegrip en fiscale regelingen. Dit leidt momenteel ook tot meer aanvragen van subsidies en fiscale regelingen.

Gezien dat feit kan men zich afvragen of subsidies momenteel worden aangevraagd om de reden waarvoor ze bedoeld zijn. Subsidies worden aangevraagd met een bepaald doel. In principe moet dit doel de reden zijn van subsidie-uitgave. Het is op zijn minst opmerkelijk dat ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden meer bedrijven en instellingen terugvallen op een financieel middel. Daarom ben ik van mening bedrijven de subsidies momenteel niet aanvragen met de juiste reden. Daarmee bedoel ik dat de aanvraag niet wordt gedaan om de reden waarvoor de overheid de subsidiegelden beschikbaar heeft gesteld. De stijging van het aantal aanvragen is dermate gestegen en gaat nog verder toenemen dat wij onszelf kunnen aanvragen of de overheid subsidies hiervoor wel bedoeld heeft. Momenteel worden de subsidies namelijk gebruikt om extra inkomsten te genereren in economisch moeilijke omstandigheden. De overheid zal dus moeten nadenken hoe dit in de toekomst tegengegaan kan worden, maar moet er tegelijkertijd wel voor zorgen dat de bewustwording van bedrijven met betrekking tot subsidies en fiscale regelingen vergroot. Op die manier kan namelijk de doelstelling van de overheid, subsidies en fiscale regelingen verstrekken en bedrijven, instellingen, verenigingen en (soms) natuurlijke personen datgene te laten doen wat vanuit het algemeen belang wenselijk is en wat zonder financiële prikkel niet/minder goed/minder gemakkelijk of minder vaak zou gebeuren beter worden uitgevoerd. Het blijkt namelijk dat bedrijven en instellingen subsidies en fiscale regelingen weldegelijk aanvragen wanneer zij een prikkel hebben om het financiële instrument aan te vragen.

Concluderend lijkt men daarom stellen dat bedrijven de subsidie aanvragen om de juiste reden, indien ze dit immers niet deden wordt de subsidie niet verleend. Hiermee bedoel ik dat ze op het aanvraagformulier de reden voor een subsidieaanvraag invullen die de overheid 'wil zien'. Toch moet hier een grote maar bij worden geplaatst. De stijging van het aantal subsidies is zo hoog dat dit niet strookt met de doelstelling van het uitgeven van subsidies. De overheid geeft namelijk subsidies uit met een bepaalde bedoeling en wil door middel van die financiële prikkel datgene laten gebeuren wat anders niet of minder vaak zou gebeuren. Dit is momenteel niet het geval. Bedrijven lijken momenteel iedere subsidie aan te vragen die ze kunnen aanvragen.

Je kunt hierdoor in ieder geval stellen dat subsidies en fiscale regelingen over het algemeen een werking hebben. Hiermee bedoel ik dat ze ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden op drie vlakken een verschil laten zien in vergelijking met een andere financiële situatie, bijvoorbeeld hoogconjunctuur. Ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden is de werking van subsidies en fiscale regelingen dat bedrijven en instellingen ze vaker aanvragen. Dit zorgt ervoor dat het aantal aanvragen voor subsidies en fiscale regelingen stijgt. Er zijn een aantal subsidies en fiscale regelingen die deze invloed hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Dit zijn de subsidies en fiscale regelingen die door bedrijven gemakkelijker zijn aan te vragen met betrekking tot hun bedrijfsproces. Ten derde komt naar voren dat ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden subsidies en fiscale regelingen vaker worden aangevraagd om een andere reden als waarvoor de subsidie bedoeld is.

Dit kun je namelijk duidelijk terugzien tijdens hoogconjunctuur. Bedrijven hebben het dan al druk genoeg met andere zaken en de behoefte om andere bronnen aan te boren om financiële middelen te vergaren is dan veel lager. Subsidies en fiscale regelingen worden in die tijd ook veel minder aangevraagd. Dat versterkt de conclusie dat het op zijn minst zeer twijfelachtig is dat de huidige verhoging van het aantal subsidies en fiscale regelingen, komt omdat bedrijven de aanvraag doen met een reden waarvoor ze de subsidie tijdens hoogconjunctuur ook hadden aangevraagd.

7.2 De conclusie

In de vorige paragraaf zijn de antwoorden op de deelvragen, zoals gesteld in paragraaf 1.5, gegeven. Dit is echter geen conclusie. In deze paragraaf zal de conclusie worden getrokken naar aanleiding van het onderzoek. Met betrekking tot de hoofdvraag kan een solide conclusie worden getrokken.

Het is compleet duidelijk dat subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden een werking hebben binnen de maakindustrie. Op basis van ervaringen uit de praktijk van consultants van Currency Connect, een telefonische enquête onder bedrijven uit de maakindustrie en een telefonisch onderhoud met een adviseur van SenterNovem heeft dit duidelijk bevestigd.

Binnen de huidige economische omstandigheden zoeken bedrijven naar andere bronnen om inkomsten te genereren. Het aantal aanvragen voor subsidies en fiscale regelingen is duidelijk niet verminderd. Dit wordt door de consultants van Currency Connect bevestigd. Zij geven aan dat de bewustwording van bedrijven is verhoogd, dat Currency Connect meer nieuwe klanten heeft en dat veel bestaande klanten zijn gebleven. Tevens geven vier van de vijf geënquêteerde consultants aan dat bedrijven uit de maakindustrie meer subsidies en fiscale regelingen zijn gaan aanvragen.

Ook op basis van de enquête onder bedrijven uit de maakindustrie kan dezelfde conclusie getrokken worden. Dit wordt zichtbaar door de antwoorden op vraag twee en drie van de enquête onder de bedrijven. 48 van de 75 bedrijven geven aan dat zich meer zijn gaan verdiepen in de mogelijkheden van subsidies en fiscale regelingen. Als antwoord op vraag drie gaven 54 bedrijven aan dat ze merken dat er sinds het begin van de crisis meer subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd. Ook de adviseur van het SenterNovem gaf tijdens ons gesprek aan dat SenterNovem merkte dat er momenteel meer subsidies worden aangevraagd. Echter was de groei van het aantal subsidieaanvragen en aanvragen van fiscale regelingen tot op heden nog niet zo toegenomen als SenterNovem had verwacht.

Nu we kunnen concluderen dat het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen stijgt ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden is het interessant om te kijken of dit voor alle subsidies en fiscale regelingen geldt.

Helaas beschik ik niet over de gegevens van SenterNovem, maar de enquêtes onder bedrijven en de consultants van Currency Connect geven gelukkig wel een zelfde beeld. Beide informatiebronnen geven duidelijk aan dat Innovatievouchers, WBSO en EIA meer worden aangevraagd dan voor de crisis. In eerste instantie is tussen deze drie regelingen geen verband. Als we echter de overige regelingen erbij betrekken, zien we dat voor alle regelingen, sinds de start van de crisis, de aanvragen zijn toegenomen. De EOS en de BIB subsidieregeling vormen hierop een uitzondering. Conform de resultaten van mijn onderzoek is er maar één verklaring mogelijk waarom deze aanvragen niet zijn toegenomen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

Bedrijven zijn in de huidige economische tijd op zoek naar bronnen die inkomsten genereren. Men is zich bewuster van subsidies en fiscale regelingen en vraagt deze aan als men merkt dat deze voor hun bedrijf van toepassing kunnen zijn. Dit verklaart de hoge scores van WBSO, EIA en Innovatievouchers. De lage scores van de BIB subsidieregelingen en de EOS zijn op die manier ook te verklaren.

De BIB-subsidieregeling is een regeling die het praktijkleren van medewerkers wil bevorderen. Bedrijven starten samen met ten minste één onderwijsinstelling een project op in relatie tot leren in de praktijk. Er zijn twee redenen waarom deze subsidie niet extra wordt aangevraagd. De eerste reden, namelijk dat bedrijven deze subsidie altijd aanvragen wanneer ze een dergelijk project opstarten, lijkt mij het meest legitiem, zeker wanneer je ook de EOS studie bekijkt. Dergelijke projecten worden altijd opgestart in samenwerking met een overheidsinstantie. De tweede reden kan zijn dat er tegenwoordig minder van dergelijke projecten worden opgestart, omdat de economische omstandigheden minder zijn.

Het toeval wil dat ook de EOS een subsidie is die een samenwerkingsverband tussen een bedrijf en een kennisinstelling inhoudt. Een Energie Onderzoek Subsidie (EOS) is een specifieke regeling. Wanneer een bedrijf denkt in aanmerking te komen, zal het deze naar mijn mening altijd aanvragen. Dit zal dus niet leiden tot meer aanvragen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Deze subsidies worden aangevraagd wanneer men een dergelijk project opstart.

Naar mijn idee hebben deze subsidies geen invloed op economische omstandigheden omdat bedrijven deze subsidies altijd aanvragen. De bewustwording ten opzichte van deze subsidies is groot en de bedragen zijn dermate hoog dat de subsidie altijd wordt aangevraagd als een project wordt opgestart.

De bewustwording van bedrijven in de maakindustrie met betrekking tot subsidies en fiscale regelingen is dus gestegen. Dit leidt tot meer aanvragen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Wanneer het economisch slechter gaat en bedrijven op zoek moeten naar andere bronnen van inkomsten wordt van deze financiële instrumenten meer gebruik gemaakt dan anders. Doordat een subsidieaanvraag of aanvraag van een fiscale regeling arbeidsintensief is, er een kans is dat het bedrag terugbetaald dient te worden en gebrek aan tijd aanwezig is, is een subsidie of fiscale regeling ten tijde van hoogconjunctuur veel minder interessant⁷⁵. Dit is vooral van toepassing voor de subsidies en fiscale regelingen die op dit moment veel meer dan normaal worden aangevraagd. Economisch moeilijke omstandigheden hebben in principe invloed op deze financiële instrumenten. Ze hebben dit niet op regelingen zoals de BIB en EOS. Deze regelingen kunnen pas worden aangevraagd na het doen van bepaalde investeringen die in de huidige situatie niet worden gedaan of waarvoor normaal gezien al een subsidie wordt aangevraagd.

Dan is er dan nog de vraag of subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd op de juiste gronden. Zoals in paragraaf 7.1 al is aangegeven kan men deze vraag van twee kanten bekijken. Ik vind echter niet dat momenteel subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd om de reden waarvoor ze bedoeld zijn. Subsidies en fiscale regelingen worden in beginsel verleent om bedrijven, instellingen, verenigingen en (soms) natuurlijke personen datgene te laten doen wat vanuit het algemeen belang wenselijk is en wat zonder financiële prikkel niet/minder goed/minder gemakkelijk of minder vaak zou gebeuren.

De huidige aanvragen van fiscale regelingen en subsidies sluiten niet aan bij de doelomschrijving waarvoor ze in beginsel worden verleend. Bedrijven en instellingen vragen subsidies aan, die ze normaal niet aanvragen en richten zich hierbij niet naar de reden waarom het subsidiegeld beschikbaar is gesteld. Al mijn bronnen geven tijdens het onderzoek aan dat het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen is gestegen en dat dit de oorzaak is van de economisch moeilijke omstandigheden. Dus niet de subsidie of fiscale regeling heeft er toe geleid dat men een aanvraag deed, maar de huidige financiële situatie. Daarmee worden deze financiële instrumenten mijn inziens 'misbruikt' en kan worden geconcludeerd dat subsidies en fiscale regelingen niet worden gebruikt waarvoor ze bedoeld zijn. Ze worden misbruikt als bron van inkomsten ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

Daarmee kan het antwoord op de hoofdvraag worden gegeven. Subsidies en fiscale regelingen hebben een werking ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Wanneer een land zich in een economisch moeilijke situatie bevindt worden subsidies en fiscale regelingen aantrekkelijker en hierdoor meer aangevraagd. Veel subsidies en fiscale regelingen hebben invloed op economisch moeilijke omstandigheden en worden niet aangevraagd om de reden waarvoor de overheid ze bedoeld heeft. Dit wil zeggen gezien de toename van het aantal vragen dat dit doet vermoeden dat bedrijven subsidies en fiscale regelingen aanvragen om financiële middelen te genereren in deze economisch moeilijke omstandigheden.

7.3 De toekomst

Aan het einde van het verslag is het tenslotte nog interessant om naar de toekomst te kijken. Dit onderzoek gecombineerd met andere onderzoeken en bepaalde toekomstverwachtingen laat een interessante ontwikkeling zien. In het tweede deel van deze paragraaf wil ik het onderzoek koppelen aan eerder verrichte onderzoeken. Deze onderzoeken zijn verricht door het Centraal Plan Bureau (hierna: CPB). Het CPB maakt onafhankelijke economische analyses die relevant zijn voor de beleidsvorming in Nederland⁷⁶.

De reden dat ik deze paragraaf heb geschreven is het feit dat ik persoonlijk verrast ben aangaande subsidies en fiscale regelingen. Zoals geconcludeerd, worden deze namelijk meer aangevraagd door bedrijven, wanneer er sprake is van economisch moeilijke omstandigheden. SenterNovem constateert zelfs een stijging van het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen naarmate de crisis langer duurt (zie bijlage 10). Maar wat gebeurd er na deze crisistijd?

⁷⁵ Zie: http://www.senternovem.nl/mmfiles/WBSO%20Focusboek%202007_tcm24-275363.pdf

⁷⁶ Zie: www.cpb.nl

Uit een gesprek met Rolf Grove (consultant bij Currency Connect en mijn contactpersoon bij het bedrijf) bleek dat Currency Connect momenteel erg druk is met de vele aanvragen van subsidies voor haar klanten. Dit wordt bevestigd door de antwoorden van de consultants van Currency Connect. Het bedrijf is momenteel zelfs in de positie om meer arbeidskrachten aan te nemen en dan nog is de werkdruk hoog. Currency Connect verwacht echter dat het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen na de crisis weer gaat afnemen. De wetenschap uit het verleden is namelijk dat bij bedrijven na een crisis de werkdruk oploopt en zich dan meer richten op hun core business. Maar wat moet er gebeuren als we na deze periode van economische groei ons weer in economisch moeilijke omstandigheden gaan verkeren?

Dit onderzoek, maar ook enkele onderzoeken verricht door het CPB geven hierin een soort rode draad. De overheid kan namelijk op basis van deze onderzoeken in zo'n situatie op verschillende manieren ingrijpen.

Een eerste onderzoek waaraan ik wil refereren is het onderzoek met de titel "Kansrijk Kennisbeleid". Uit dit onderzoek van het CPB blijkt dat de overheid in Nederland een intensief beleid voert op het gebied van kennis-economie. De overheid wil hiermee onderwijs, onderzoek en innovatie stimuleren. Op het moment circuleren zelfs voorstellen om het kennisbeleid van de overheid te intensiveren. Probleem is echter dat tot op heden nog niet duidelijk is wat het effect van dit beleid is⁷⁷. De overheid denkt dat dit beleid een positief effect heeft, maar weet niet of er op een andere manier meer effect kan worden bereikt.

Een effect van dit beleid heeft mijn onderzoek ook niet bevestigd. Het is echter wel duidelijk geworden dat fiscale regelingen en subsidies meer worden aangevraagd ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Dus mocht in de toekomst nog steeds niet duidelijk zijn wat het effect is van het huidige kennisbeleid, zou ik de overheid adviseren, om naast onderzoek naar het effect van het kennisbeleid, het kennisbeleid toch te intensiveren ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Dit kan omdat onafhankelijk van het effect van subsidies in ieder geval overeind blijft dat ten tijde van economische moeilijke omstandigheden de overheid door middel van subsidies de economie kan stimuleren. Subsidies en fiscale regelingen worden ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden namelijk vaker aangevraagd.

Een tweede onderzoek van het CPB heeft de effectiviteit van de innovatievoucher gemeten⁷⁸. De innovatievoucher is ook een subsidie gericht op innovatie en een subsidie die wordt aangevraagd door bedrijven in de maaksector. Een innovatievoucher beoogt de kennisuitwisseling tussen MKB-bedrijven te vergroten en op die manier de kennis binnen MKB-bedrijven te vergroten. Het effect van de innovatievoucher kon goed worden gemeten omdat de innovatievoucher in 2004 en 2005 in drie rondes werden uitgegeven en er steeds veel meer aanvragers dan vouchers beschikbaar waren. Om een voucher te verkrijgen werd geloot, maar dit gaf achteraf wel een perfecte mogelijkheid om de effectiviteit van de voucher te meten. Bedrijven die een voucher hadden gekregen en bedrijven die geen voucher hadden ontvangen zijn beide aan een enquête onderworpen. Uit die enquête bleek dat er een verschil was in innovativiteit tussen bedrijven die een voucher hadden verkregen en de verliezers van de loting.

Omdat vouchers verkregen werden via loting is het verschil in innovativiteit naar alle waarschijnlijkheid toe te schrijven aan het wel of niet winnen van een voucher. Het onderzoek wijst dus uit dat er voorzichtige aanwijzingen zijn dat MKB-bedrijven door de innovatievoucher vaker een verbetering in het productieproces realiseren. Tevens bleek dat MKB'ers na het gebruiken van hun voucher in de daarop volgende anderhalf jaar geen gebruik maakte van kennisinstellingen voor bepaalde vraagstukken. Er moet gezegd worden dat ze in deze tijd ook geen innovatievoucher tot hun beschikking hadden om in te leveren bij een kennisinstelling. MKB-bedrijven lijken dus alleen gebruik te maken van kennisinstellingen om hun kennis te vergroten, wanneer de overheid de kosten hiervan financiert.

Het CPB geeft echter wel aan dat de uitkomsten van het onderzoek met de nodige voorzichtigheid omkleed moeten worden, omdat de helft van de ondervraagde bedrijven uit 2004 niet heeft deelgenomen aan de enquête⁷⁹.

⁷⁷ M. Cornet en andere, *Kansrijk kennisbeleid*, 2006 p. 9

⁷⁸ M. Cornet, M. van der Steeg, B. Vroomen, *De effectiviteit van de innovatievoucher 2004 en 2005*, 2007

⁷⁹ Maarten Cornet, Marc van der Steeg en Björn Vroomen, *De effectiviteit van de innovatievoucher*, 2007, p. 3 en 9-11.

Dit onderzoek is relevant omdat hieruit geconcludeerd kan worden dat innovatievouchers een positieve invloed hebben op de productieprocessen. Deze subsidie heeft in ieder geval een werking ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Dit heeft ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden dubbel voordeel. De vouchers stimuleren dat productieprocessen worden verbeterd, anderzijds moeten kennisinstellingen als scholen en universiteiten aan het werk na inlevering van de voucher en hebben zij tijdens economische omstandigheden onderzoek te verrichten. Tenslotte heeft de overheid wanneer ze met zekerheid kunnen stellen dat de innovatievoucher een positief effect heeft een middel in handen ter bevordering van de economie ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

De laatste twee onderzoeken waaraan ik wil refereren zijn twee onderzoeken die samen gezien kunnen worden⁸⁰. Het gaat in deze om twee onderzoeken die beide ingaan op de effectiviteit van spur- en ontwikkelingswerk (de WBSO). Het CPB concludeerde in deze onderzoeken dat er door middel van de WBSO extra arbeid gegenereerd wordt. Dit kon ze concluderen, omdat er in 2001 een tweetal wijzigingen heeft plaatsgevonden met betrekking tot de subsidieverlening van de WBSO. De WBSO heeft ook een werking ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. De subsidie wordt veel meer aangevraagd. Een mogelijk gevolg kan zijn dat de WBSO ten tijde van de volgende economisch moeilijke omstandigheden gepromoot wordt.

7.4 Tot slot

Met het einde van dit hoofdstuk is een einde gekomen aan mijn onderzoek. Dit hoofdstuk is een uittreksel geworden van het onderzoek. Paragraaf 1 geeft kort antwoord op alle deelvragen, waarna paragraaf 2 de algehele conclusie beschrijft. Tenslotte wordt paragraaf 3 gebruikt om het oog te richten op de toekomst en enkele voorbeelden te geven wat de overheid kan doen met de uitkomsten van mijn onderzoek in combinatie met andere onderzoeken.

Dit hoofdstuk vormt het laatste deel van het daadwerkelijke onderzoek. In hoofdstuk acht is de evaluatie met betrekking tot het onderzoek te lezen. In hoofdstuk negen kunt u mijn ervaringen lezen tijdens het onderzoeksproces met betrekking tot een aantal competenties.

⁸⁰ M. Cornet, B. Vroomen, *Hoe effectief is extra fiscale stimulering van spur- en ontwikkelingswerk? Effectmeting op basis van natuurlijk experimentmethode*, 2005 en M. Cornet, *De maatschappelijke kosten en baten van technologiesubsidies zoals de WBSO*, 2001.

Hoofdstuk 8 Evaluatie

Evalueren aan het eind van een onderzoek is naar mijn idee een perfecte methode om jezelf te ontwikkelen. Het dwingt je namelijk na te denken over een onderzoek, verslag of andere opdracht en te bedenken wat beter kon. Dit geldt ook voor deze evaluatie met betrekking tot mijn Masterthesis.

Wanneer ik mijn onderzoek in overweging neem, kan ik een aantal zaken bedenken die ik achteraf anders zou doen. Ik zou bijvoorbeeld bij een volgend onderzoek informatiebronnen als SenterNovem en VMO eerder benaderen. De verkregen informatie kan op die manier sneller verwerkt worden. Hierdoor kan beter ingeschat worden wanneer je informatie gaat ontvangen en of je de benodigde informatie ontvangt. Dit voorkomt stress en de mogelijkheid op studievertraging of projectvertraging vanwege het niet op tijd verkrijgen van informatie.

Ik zou ook proberen om het contact met mijn valorisatiepartner te verbeteren. In de huidige opzet van mijn onderzoek is het contact met de valorisatiepartner te gering geweest. Naar mijn idee zou het resultaat positief zijn beïnvloedt, wanneer de invloed van het bedrijf groter was. Valorisatiepartners hebben naar mijn idee veel kennis over thesis onderwerpen en zouden kunnen bijdragen aan de kennis over een onderwerp. Dit zou resulteren in een korter literatuuronderzoek en minder tijdverlies, omdat je niet zoekt naar informatie die ook beschikbaar is via de valorisatiepartner.

Verder zou ik niet veel veranderen aan mijn onderzoeksproces. Ik denk dat tijdens het onderzoeksproces de juiste onderzoeksmethoden zijn gebruikt om informatie te achterhalen. Met deze informatie kunnen conclusies worden getrokken die de hoofdvraag goed beantwoorden.

Ik ben wel van mening dat op basis van dit onderzoek (nog) niet een totaal overheidsbeleid kan worden aangepast. Ten eerste is het onderzoek daarvoor teveel gefocust op één sector, de maakindustrie, daarnaast hadden dan meer bedrijven geïnterviewd moeten worden. Ik denk wel dat dit onderzoek interessant is voor de overheid c.q. de subsidieverstrekker.

Mijn onderzoek kan het best gekwalificeerd worden als exploratief of verkennend onderzoek. Als gevolg van mijn kwalitatieve verkennende onderzoek is vast te stellen dat er een werking is van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. De oplossing kan echter beter als een voorlopige verklaring worden gezien⁸¹. Toekomstig kwantitatief onderzoek onder een representatieve steekproefpopulatie zullen mijn conclusies met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid bevestigen.

Een toekomstig onderzoek zou meer moeten ingaan of bepaalde subsidies en fiscale regelingen meer worden aangevraagd dan andere en of er grote verschillen zijn tussen verschillende sectoren. Lastig hierbij is dat tot op heden SenterNovem geen sectorcoderingen meegeeft aan de meeste subsidies of fiscale regelingen. Hier zou bij een toekomstig onderzoek iets op moeten worden bedacht. Een ander lastig punt is dat SenterNovem momenteel alleen wil meedenken en participeren in interne onderzoeken. Toch zal aan de hand van toekomstig onderzoek en mijn onderzoek overheidsbeleid aangepast worden en dit resulteert dan naar mijn idee in een beter en efficiënter overheidsbeleid ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

Gegeven dit feit is het mijn inziens echter wel noodzakelijk om dieper onderzoek te doen over dit onderwerp. Zeker omdat dan onderzocht kan worden op welke manier het overheidsbeleid aangepakt moet worden. Deze veranderingen, mits een goed verricht onderzoek, zullen leiden tot een efficiënter en effectiever overheidsbeleid op het gebied van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden.

Met deze informatie durf ik aan het eind van deze evaluatie te concluderen dat mijn onderzoek een goed beeld geeft over de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Zeker gezien het feit dat er niet eerder onderzoek naar dit onderwerp is gedaan, maakt het onderzoek naar mijn mening ook redelijk waardevol. Ik denk echter wel dat een kwantitatief onderzoek vereist is om bepaalde beweringen met een grotere zekerheid te kunnen stellen. Op basis van uitkomsten van beide onderzoeken kan dan overheidsbeleid worden bepaald.

⁸¹ Gb Rustenburg en andere, *Strategische en operationele marketingplanning*, p. 582.

Hoofdstuk 9 Persoonlijke ontwikkeling

In dit laatste hoofdstuk besteed ik aandacht aan mijn persoonlijke ontwikkeling tijdens de Masterthesis. Zoals ik eerder in het woord vooraf heb aangegeven, heb ik tijdens deze periode veel geleerd en heb ik mezelf tijdens de opdracht ontwikkeld op verschillende gebieden. De ontwikkeling die ik doorgemaakt heb tijdens de Masterthesis is het best te verwoorden aan de hand van competenties. Om mijn ontwikkeling aan te geven beschrijf ik in dit hoofdstuk drie competenties. Twee van deze competenties zijn vaardigheden waar ik op het HBO moeite mee had. Dit zijn de competenties plannen en organiseren en resultaatgerichtheid. De derde competentie die ik in dit hoofdstuk wil beschrijven is vasthoudendheid. Ik zal door middel van voorbeelden aangeven waarom ik denk de desbetreffende competentie beter te beheersen en er mijn voordeel mee te kunnen doen in de toekomst.

De eerste competentie die ik wil toelichten is plannen en organiseren. Op het HBO had ik al moeite met deze competentie. Keer op keer bleek ik weer te laat te zijn begonnen met leren en vele opdrachten rondde ik af in de nachtelijke uurtjes. Het lukte me echter niet om deze competentie te verbeteren en steeds had ik daar een ander excuus voor. Met het beginnen van mijn studie aan de Universiteit nam ik me voor dit te verbeteren. Zeker het feit ik de studie in anderhalf jaar wilde afronden noodzaakte mij om verbeteringen in plannen en organiseren door te voeren.

De tentamens heb ik allemaal afgerond in één poging, alleen op het einde van mijn thesisopdracht was het stressen. Toch was ik hieraan niet alleen schuldig. Een gebroken sleutelbeen en een grote teleurstelling betreffende ontvangen informatie van SenterNovem gooide mijn planning voor een deel in de war. Toch vermeld ik met enige trots dat de rest van het onderzoek volgens planning verliep.

Ik heb zelfs het onderzoek op tijd kunnen afronden, ondanks bovengenoemde tegenslagen. Dit alles heeft me zelfs niet één nachtelijk uur werken gekost. Dit is vooral te danken aan het vooruit plannen tijdens de thesis, het organiseren van de benodigde informatie en het kennen van de informatiebronnen. Tevens kon ik me tijdens de thesis ook in het middenrif van de opdracht goed inzetten. Dit in tegenstelling tot andere opdrachten, waar ik meestal in het middenrif van een opdracht mezelf verleidde tot het vertonen van lui gedrag en me bezig hield met allerlei randzaken.

Hoewel ik er van overtuigd ben dat ik de competentie plannen en organiseren verbeterd heb, is het nog altijd voor verbetering vatbaar. Dat is dus een verbeterpunt waar ik proactief mee aan de slag moet gaan in de toekomst.

In combinatie met deze competentie staat de tweede competentie. Tijdens het schrijven van mijn Masterthesis heb ik ondervonden dat het lijkt of een planning altijd onderhevig moet zijn aan veranderingen. Er zijn tijdens een onderzoeksproces altijd een aantal zaken, die je als student niet in de hand hebt. Deze zaken moet je nemen zoals ze zijn en dit leidt meermaals tot verandering in de planning. Ondanks deze kleine tegenslagen heb ik door middel van resultaatgerichtheid tijdens de opdracht goed voor ogen gehouden waar mijn einddoel lag. Af en toe veranderde er iets met betrekking tot de opdracht en soms was er wel eens een tegenslag betreffende het onderzoek. Gelukkig kon ik wel altijd gefocust blijven op het eindresultaat.

Toch kan ik op dit gebied nog altijd veel leren. Ik zocht tot op heden altijd teveel informatie voor een bepaalde opdracht. Ik maakte het mezelf moeilijk door een overload aan informatie achter de hand te hebben en daardoor opdrachten vaak minder inzichtelijk te maken dan eigenlijk de bedoeling was. Ik beantwoorde ook regelmatig vragen die niet direct met mijn hoofdvraag van doen hadden, of ik beantwoorde de hoofdvraag niet volledig.

Dat is, zover ik het kan beoordelen, bij dit verslag beter gegaan. Ik heb echter nog steeds de neiging heel veel informatie te verzamelen. Dit werd zichtbaar bij het Deskresearch over de onderwerpen subsidies, fiscale regelingen, staatssteun en economisch moeilijke omstandigheden. Ook al staat er niet heel veel informatie met betrekking tot deze onderwerpen in het thesisverslag, het heeft me veel moeite gekost om de overvloedige informatie uit het onderzoeksverslag te laten. Het is me echter gelukt, dit in tegenstelling tot eerdere onderzoeken en opdrachten. Dit is naar mijn mening gelukt, omdat ik tijdens dit onderzoek bewust bezig ben geweest met deze competentie.

Ik vrees dat het voor de rest van mijn leven een gewoonte van me zal blijven om tijdens Desk- en Field Research teveel informatie op te zoeken. Alleen ben ik me hier tegenwoordig van bewust, waardoor ik deze informatie overload nu en in de toekomst kan zien als ballast.

Een andere verbetering met betrekking tot deze competenties is het feit dat ik me tegenwoordig beter een voorstelling kan maken van het einddoel. De thesis en de aanpak van een opdracht, geleerd op de Universiteit, heeft hierbij geholpen. Ik kan nu veel sneller dan voorheen een voorstelling maken bij een opdracht, bijvoorbeeld hoe pak ik het probleem 'de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden aan'. Voorbeeld hiervan is dat ik in kwartiel twee al ongeveer wist hoe ik de opdracht wilde aanpakken. Ik wist toen nog niet welke informatie precies nodig was om de opdracht te voltooien of wat de conclusie moest zijn. Toch had ik door middel van resultaatgerichtheid toen al een voorstelling van wat er moest gebeuren.

De derde competentie die ik tijdens mijn thesis verbeterd heb is vasthoudendheid. Ik ben namelijk iemand die snel kan overstappen op andere ideeën. Dit heeft zijn invloed op mijn vasthoudendheid. Als iemand mij zegt dat iets niet kan, ben ik heel snel geneigd over te stappen op een ander idee. Ook al is dit naar mijn mening een goede eigenschap, qua vasthoudendheid is dit gebrekkig.

Het volgende overkwam mij namelijk in de tijd dat ik op het HBO zat. Tijdens mijn afstudeerfase op het HBO had ik een hertentamen. Het hertentamen was gelijktijdig met het einde van mijn afstuderen en ondanks afspraken met de docenten was het tentamen niet nagekeken voor de diploma-uitreiking. Als ik toen vasthoudender was geweest en de docenten eerder had gebeld/gemaid, had ik bij de diploma-uitreiking wel kunnen aansluiten als afgestudeerde. In dit geval heb ik pas een paar weken na de officiële diploma-uitreiking mijn diploma gekregen.

Ook tijdens het schrijven van mijn Masterthesis dreigde ik een paar keer in een situatie te komen waarin ik de zaken teveel op zijn beloop zou laten. De enquête die ik aan Currency Connect verstuurde bijvoorbeeld. Deze werd later dan gepland doorgestuurd naar de medewerkers. Ik heb dit echter proberen te versnellen door dagelijks contact per mail of telefoon te zoeken met Rolf Groupe. Ik ben er van overtuigd dat ik door deze actie de informatie op tijd heb ontvangen.

Ook het contact met VMO SenterNovem heb ik veel daadkrachtiger en vasthoudender aangepakt dan ik in het verleden zou doen. Ik merkte dat ik hierdoor sneller antwoorden kreeg en mij op deze manier beter aan mijn planning kon houden. Doordat ik tijdig wist dat VMO me geen lijst wilde sturen met klantgegevens, heb ik op tijd kunnen overstappen naar een andere methode om bedrijven vragen te stellen.

In het geval van SenterNovem had ik pas veel later een tweede keer contact gehad met de subsidieverstrekker wanneer ik had gewacht totdat zij contact met mij zouden zoeken zoals afgesproken. Helaas liep de samenwerking met SenterNovem op het einde mis, maar dit kan worden betiteld als overmacht. Mocht ik zaken op zijn beloop hebben gelaten had ik mijn scriptie niet op 17 juni kunnen afronden.

Samenvattend heb ik een zeer goed gevoel overgehouden aan het uitvoeren van mijn thesis. Het was erg leerzaam om dit te mogen volbrengen.

Literatuurlijst

- A+O Metalektro.nl, 15-6-2009, *website van de stichting A+O Metalektro*,
Website: <http://www2.caometalektro.nl>.

- A. Hazeu, *Institutionele economie. Een optiek op organisatie- en sturingsvraagstukken*, Bussum: Coutinho 2007.

- A. Duizendstraal, *X-inefficiëntie en subsidievormen in non-profit organisaties*, Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen 1999.

- Agentschap SZW.nl, 16-6-2009, *website van het agentschap SZW*,
Website: <http://www.agentschap.szw.nl>.

- A.J. Bok, *Subsidies*, Deventer: Kluwer 2002.

- A. Vos, 'Hengelen naar subsidies', *FEM Business 4 augustus 2007*, p. 56–59.

- B. Hessel, e.a., *Staatssteun op het grensvlak van bestuursrecht, Europees recht en fiscaal recht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2005.

- Belastingdienst.nl, 28-5-2009, *website van de belastingdienst*,
Website: <http://www.belastingdienst.nl>.

- CPB.nl, 16-6-2009, *website van het Centraal Planbureau*,
Website: <http://www.cpb.nl>.

- CBS.nl, 15-5-2009, *website van het Centraal Bureau voor de Statistiek*,
Website: <http://www.cbs.nl>.

- C.T. Dekker, Y. van der Wal, *Staatssteun in de decentrale praktijk*, Alphen aan de Rijn: Kluwer 2008.

- G. Soros (vertaald door Ronald Kuil), *De internationale kredietcrisis*, Amsterdam: Uitgeverij Contact 2008.

- Gb. Rustenburg, e.a., *Strategische en operationele marketingplanning*, Houten: Wolters Noordhoff 2007.

- H.W. Volberda, e.a., *Inspelen op Globalisering, offshoring, innovatie en versterking van de concurrentiekracht van Nederland*, Den Haag: Stichting Maatschappij en Onderneming 2007.

- J.E. Andriessen, A. Heertje, *Economie in theorie en praktijk*, Houten: Educatieve Partners Nederland BV 1994.

- J. Veltman, *Subsidies*, Den Haag: Vuga Uitgeverij B.V. 1995.

- J.B.M. Nijhuis, *Belastingrecht Theorieboek*, Beesd: Uitgeverij Juréco 2003.

- K. van der Heijden, *Subsidieverstrekking. Een praktische handleiding*, Den Haag: Reed Business Information B.V. 2006.

- M. Cornet, *De maatschappelijke kosten en baten van technologiesubsidies zoals de WBSO*, Den Haag: CPB 2001.

- M. Cornet, B. Vroomen, *Hoe effectief is extra fiscale stimulering van speur- en ontwikkelingswerk? Effectmeting op basis van natuurlijk experimentmethode*, Den Haag: CPB 2005.

- M. Cornet, e.a., *Kansrijk kennisbeleid*, Den Haag: CPB 2006.

- M. Cornet, M. van der Steeg, B. Vroomen, *De effectiviteit van de innovatievoucher 2004 en 2005*, Den Haag: CPB 2007.

- M.A. Heldeweg, *Bestuursrecht en Beleid*, Houten: Wolters Noordhoff 2006.

- M.L. Biermans, J.P. Poort, *Kennisverwerving in de maakindustrie*, Amsterdam: Stichting voor Industriebeleid en Communicatie (SIC) 2006.

- nivra.nl, 15-6-2009, *website van Koninklijk Nederlands Instituut van Registeraccountants*, Website: <http://www.nivra.nl>.

- P.J. Slot, R.A. Swaak, M.S. Mulder, *Inleiding Mededingingsrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

- R. Dorenbos, O. Sheikh en P. Risseeuw, *Concurrentiepositie Nederlandse Maakindustrie*, Amsterdam: Stichting voor Industriebeleid en Communicatie (SIC) 2008.
- R.E.C.M Niessen, R.M.P.G. Niessen, *Belastingrecht*, Hoofddorp: Boom Juridische Uitgevers, 2007.
- SenterNovem.nl, 28-5-2009, *website van het SenterNovem*,
Website: <http://www.senternovem.nl>.
- Seo Amsterdam, *Naar een plan voor de productiviteit in de Nederlandse maakindustrie*, Amsterdam: Stichting voor Industriebeleid en Communicatie (SIC) 2003.
- SNN.eu, 16-6-2009, *website van het Samenwerkingsverband Noord Nederland*,
Website: <http://www.snn.eu>.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), *Innovatie vernieuwd*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2008.
- W. den Ouden, M.J. Jacobs, N. Verheij, *Subsidierecht*, Deventer: Kluwer 2004.

Bijlagen

Bijlage 1

De maakindustrie wordt gedefinieerd als de bedrijfstakken die in de standaard bedrijfsindeling (SBI) van het CBS onder de sectie industrie 'vallen'⁸², oftewel de volgende bedrijfstakken:

- Voedings- en genotmiddelenindustrie (SBI 15)
- Textiel- en lederindustrie (SBI 17-18)
- Papierindustrie (SBI 21)
- Uitgeverijen en drukkerijen (SBI 22)
- Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie (SBI 23)
- Chemische industrie (SBI 24)
- Rubber- en kunststofverwerkende industrie (SBI 25)
- Basismetalaalindustrie (SBI 27)
- Metaalproductenindustrie (SBI 28)
- Machine- en apparatenindustrie (SBI 29)
- Kantoormachine en computerindustrie (SBI 30)
- Overige elektrische apparaten (SBI 31)
- Audio- , video- , telecommunicatieapparatuur (SBI 32)
- Medische- en optische apparatenindustrie (SBI 33)
- Auto- , aanhangwagen- , opleggerindustrie (SBI 34)
- Overige transportmiddelenindustrie (SBI 35)
- Hout- , meubel- en overige industrie (SBI 36)

⁸² Zie: concurrentiepositie Nederlandse Maakindustrie, pagina 2, 2008.

Bijlage 2

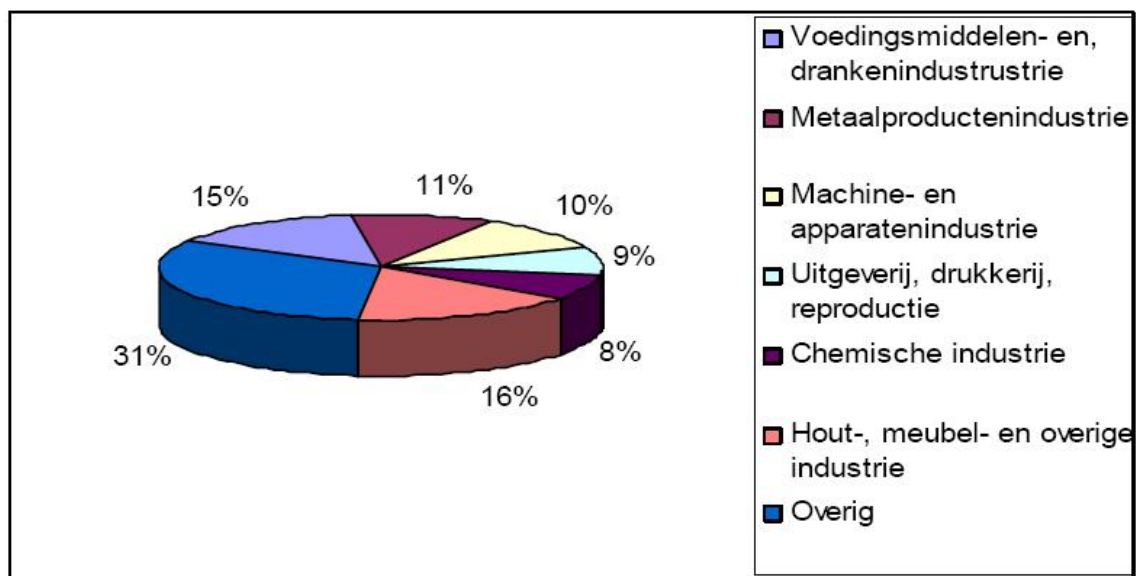
	Aantal werknemers (als % van totaal)					Totaal (absoluut)
	0	1-10	10-50	50-100	≥ 100	
Maakindustrie	41,7	36,9	15,6	2,9	2,8	41.240
Voedingsmiddelen- en drankenindustrie	17,3	52,5	21,5	4,2	4,7	4.500
Metaalproductenindustrie	40,4	35,7	19,6	2,6	1,8	7.825
Machine- en apparatenindustrie	32,9	37,2	21,7	4,5	3,5	4.525
Uitgeverij, drukkerij, reproductie	44,2	40,3	12,5	1,8	1,3	6.485
Chemische industrie	23,3	27,0	22,1	11,0	17,2	815
Nederland	55,4	36,6	6,3	0,9	0,9	746.365

⁸³ Seo Amsterdam, *Naar een plan voor de productiviteit in de Nederlandse maakindustrie*, p. 7.

Bijlage 3

	1995-2000	2000-2005	1995-2005
Nederland	21,0	1,5	22,9
Maakindustrie	6,3	-12,7	-7,1
Voedingsmiddelen- en, drankenindustrie	3,8	-14,2	-10,9
Metaalproductenindustrie	16,6	-13,7	0,6
Machine- en apparatenindustrie	9,4	-8,3	0,4
Uitgeverij, drukkerij, reproductie	5,9	-17,1	-12,3
Chemische industrie	-3,3	-7,8	-10,8
Hout-, meubel- en overige industrie	15,3	-3,3	11,5

Verdeling van de banen

Verdeling van banen binnen de maaksector in Nederland in 2005

⁸⁴ Seo Amsterdam, *Naar een plan voor de productiviteit in de Nederlandse maakindustrie*, p. 8.

Bijlage 4

De opbouw van de subsidietitel is als volgt:

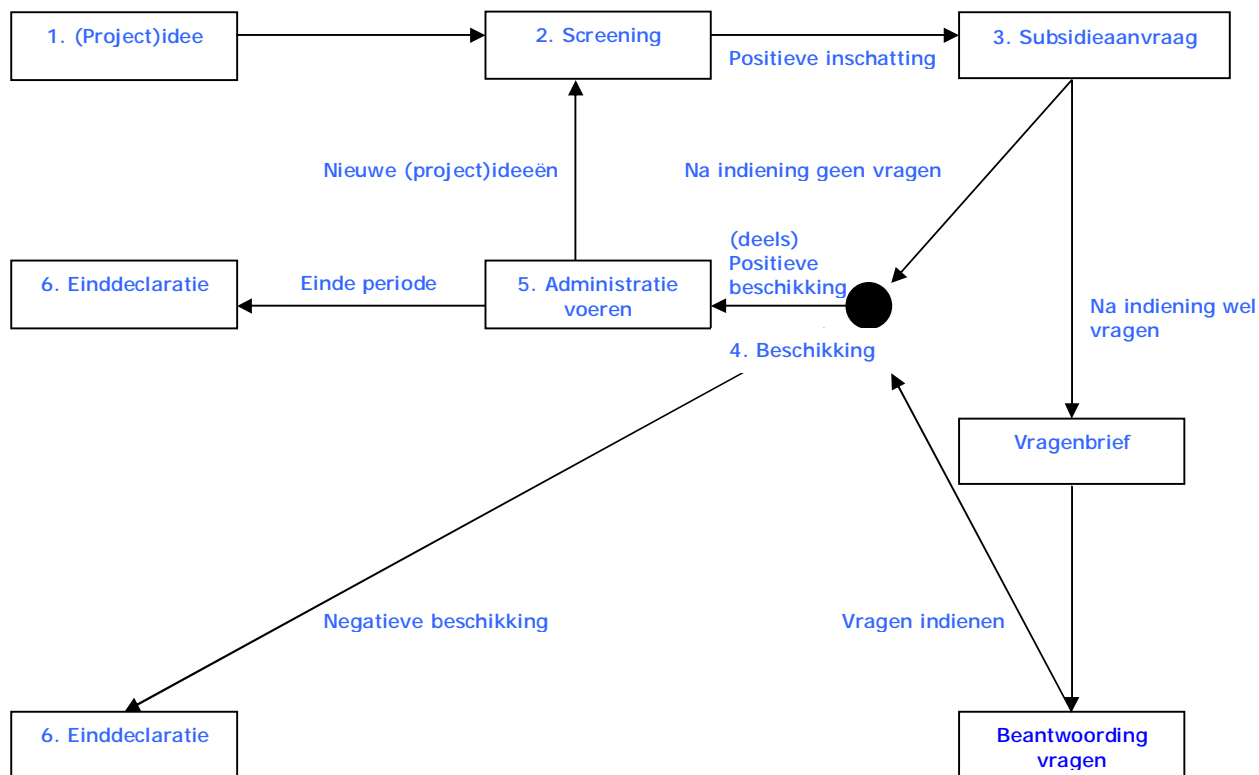
De subsidietitel bestaat uit acht afdelingen. Bij de volgorde van de bepalingen is rekening gehouden met de chronologische volgorde van beslissingen gedurende het proces van subsidieverlening. Dat proces valt uiteen in drie momenten, de subsidieverlening, de subsidievaststelling en betaling van de subsidie.

AFDELING 4.2.1	inleidende bepalingen	(artikelen 4:21 - 4:24)
AFDELING 4.2.2	het subsidieplafond	(artikelen 4:25 - 4:28)
AFDELING 4.2.3	de subsidieverlening	(artikelen 4:29 - 4:36)
AFDELING 4.2.4	verplichtingen v/d aanvrager	(artikelen 4:37 - 4:41)
AFDELING 4.2.5	de subsidievaststelling	(artikelen 4:42 - 4:47)
AFDELING 4.2.6	intrekking en wijziging	(artikelen 4:48 - 4:51)
AFDELING 4.2.7	betaling en terugvordering	(artikelen 4:52 - 4:57)
AFDELING 4.2.8	per boekjaar verstrekte subsidies	(artikelen 4:58 - 4:80)

Bijlage 5

Paragraaf 2.3 beschrijft het verlenen van een subsidie met de Awb als uitgangspunt. Mijn valorisatiepartner Currency Connect heeft met betrekking tot subsidieverlening een schema dat ook de aanvraag van subsidies beschrijft. Dit schema bekijkt echter de aanvraag vanuit een ander perspectief, namelijk vanuit de subsidieaanvrager. Dit model is een simplistische weergave van de werkelijkheid. Het schema heeft een projectidee als startpunt. Een bedrijf kan middels dit projectidee mogelijk subsidie ontvangen. Het schema eindigt met een einddeclaratie⁸⁵.

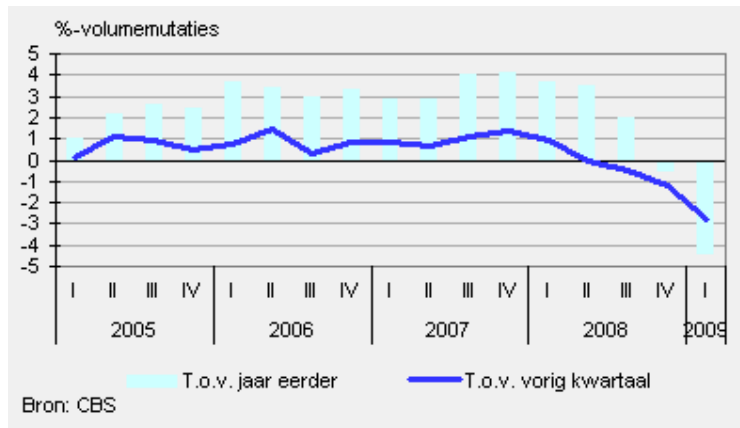
In schema:

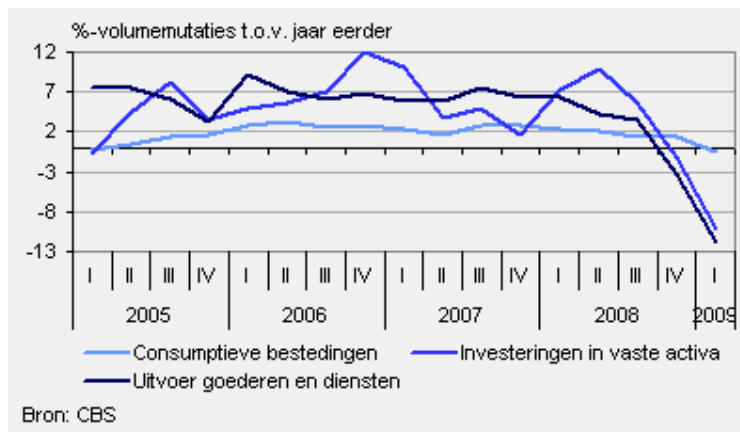
⁸⁵ Schema uit een informatiefolder van Currency Connect

Bijlage 6

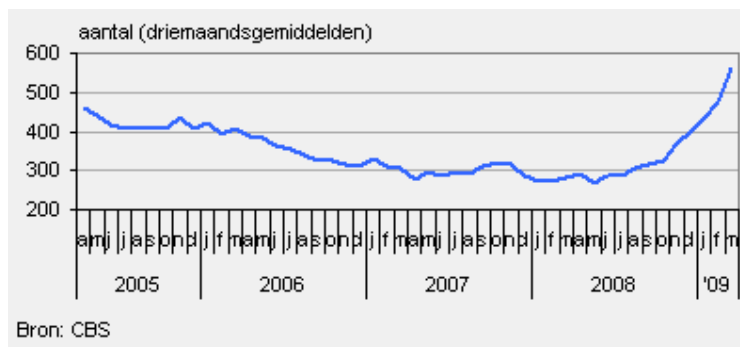
Grafiek 1. Bruto binnenlands product

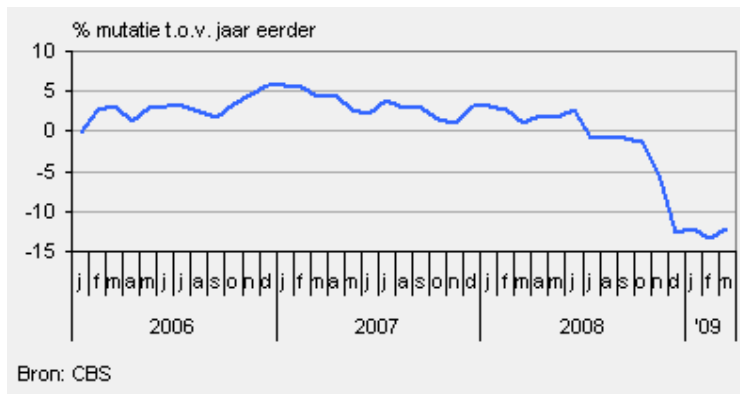
Grafiek 2. Ontwikkeling bestedingen

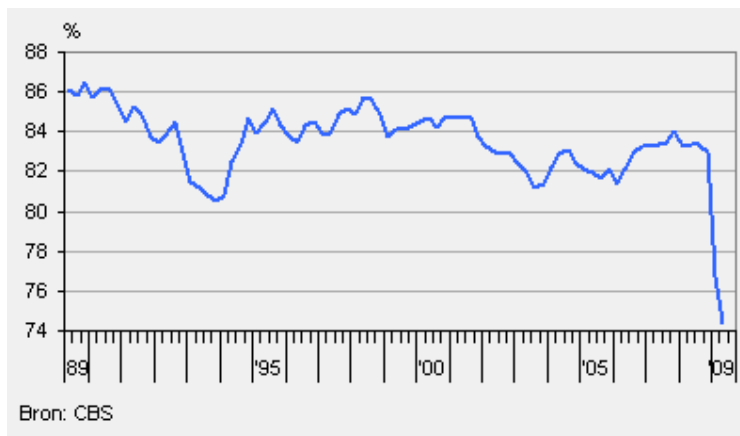
Grafiek 3. Faillissementen van bedrijven en instellingen (excl. eenmanszaken)

Grafiek 4. Productie industrie

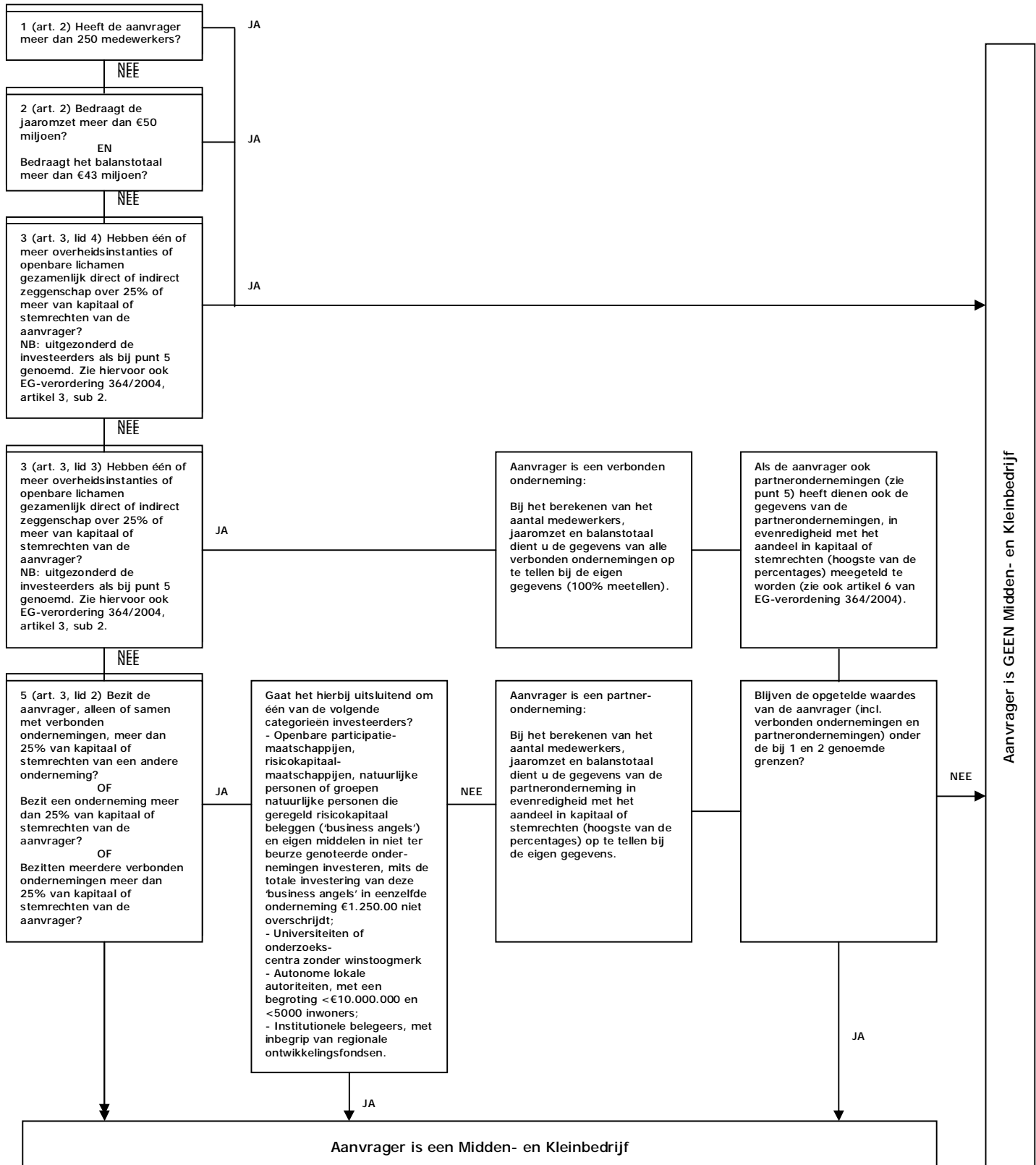

Grafiek 5. Bezettingsgraad Nederlandse industrie per kwartaal

Bijlage 7

MKB-definitie is gebaseerd op EG-verordeningen 70/2001 en 364/2004 en zijn in volledigheid overgenomen door SenterNovem betreffende subsidies te ontvangen door Nederlandse midden- en kleinbedrijven.

Bijlage 8

Beste consultant van Currency Connect,

Mijn naam is Dennis van Rooij en ik ben student aan de Universiteit van Twente. Momenteel ben ik bezig met een onderzoek naar de werking van subsidies en fiscale regelingen ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. De sector waarop ik mijn onderzoek richt is de maakindustrie. De vraag of de economische crisis zorgt dat deze sector meer subsidies aanvraagt staat in mijn onderzoek centraal.

Tijdens mijn onderzoek word ik onder andere ondersteund door Rolf Groupe, vandaar dat ik voor onderstaande vragen bij jullie terecht ben gekomen. Jullie kunnen mij namelijk helpen door onderstaande vragen te beantwoorden en deze te retourneren per mail (mijn e-mailadres is d.t.vanrooij@student.utwente.nl).

De bedoeling van onderstaande vragen is een inzicht verkrijgen in jullie kijk op de huidige crisis en subsidieaanvragen. Jullie kunnen namelijk vanuit de praktijk aangeven of meer of juist minder subsidies en fiscale regelingen worden aangevraagd. Jullie antwoorden betekenen daarom een welkome aanvulling op antwoorden die ik de komende weken via bedrijven en overheid verkrijg.

De onderstaande enquête bevat 8 vragen EN de mogelijkheid een opmerking, of extra aanvullende informatie te plaatsen. Deze enquête telt 2 pagina's en zal maximaal 5 minuten tijd in beslag nemen!

Vraag 1.

Heeft u klantencontact met bedrijven uit de maakindustrie?

Ja

Nee

Vraag 2.

Is de maakindustrie zich bewust van de bestaande subsidies?

Ja

Nee

Vraag 3.

Merkt u dat sinds het begin van de economische crisis meer subsidies worden aangevraagd? (*er wordt aangenomen dat de crisis begon medio 2008*)

Ja

Nee, ga verder met vraag 6

Vraag 4.

Zijn er verschillen tussen de subsidieaanvragen vanuit de maakindustrie en andere bedrijfstakken sinds het begin van de economische crisis?

Ja, bedrijven uit de maakindustrie vragen sinds die tijd meer subsidies aan dan bedrijfstakken die minder innovatiegevoelig zijn

Ja, bedrijven uit de maakindustrie vragen minder subsidies aan dan bedrijfstakken die minder innovatiegevoelig zijn

Het is voor mij niet duidelijk of er een verschil is

Een ander verschil, namelijk: _____

Vraag 5.

Wie vragen sinds het begin van de crisis subsidies aan?

Vooral klanten die vóór augustus 2007 ook al tot het klantenbestand hoorde

Vooral nieuwe klanten, veel nieuwe bedrijven willen gebruik maken van subsidies

Beide, subsidieaanvragers na augustus 2007 bestaat uit een mix van beide groepen

Bijlage 9

Interviewscript, wat moet ik weten:

- o Welke soorten subsidies en fiscale regelingen zijn er voor de maakindustrie?
- o Worden er meer subsidies aangevraagd wanneer sprake is van economisch moeilijke omstandigheden?
- o Zijn er ook subsidies/soorten subsidies waarop economische omstandigheden geen invloed hebben?
- o Zijn de verleende subsidies en fiscale regelingen aangevraagd om de juiste redenen?
- o Waarom worden subsidies en fiscale regelingen verleend?
- o Is de sector zich bewust van de subsidies en fiscale regelingen?

Script geschreven op basis van:

- Waarom vraagt een bedrijf een subsidie of fiscale regeling aan?
- Willen bedrijven wel zeggen dat ze een subsidie of fiscale regelingen aanvragen om een andere reden dan eigenlijk bedoeld.
- Dingen uit de enquête voorleggen?
- Hoe de bedrijven bereiken?

Script:

Secretaresse / Telefoniste

Goedemorgen/middag, u spreekt met Dennis van Rooij, student aan de Universiteit van Twente te Enschede. Ik bel voor het volgende. Ik onderzoek of subsidies een werking hebben ten tijde van economische moeilijke omstandigheden. Om die reden zou ik graag iemand willen spreken die met subsidies te maken heeft. Is dat mogelijk?

JA: door laten verbinden

NEE: Jammer, kan ik hem/haar een andere keer bereiken? Wanneer kan ik hem/haar anders beste bereiken?

NEE: Geen interesse/ Ons bedrijf doet niks met subsidies (proberen te achterhalen of ze niks met subsidies doen)

Juiste contactpersoon

Goedemorgen/middag mhr/mvr. XXXX. U spreekt met Dennis van Rooij, student aan de Universiteit Twente te Enschede. Ik ben momenteel bezig met het schrijven van mijn Masterthesis. Ik onderzoek of subsidies een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden en naar aanleiding hiervan zou ik u een aantal vragen willen stellen. Schikt het u even?

JA:

NEE: vragen om verheldering en argumenten proberen om te buigen

Geen interesse	Dat is uw goed recht. Echter zonder uw hulp wordt het voor mij haast onmogelijk mijn onderzoek te voltooien. Daarnaast denk ik dat dit onderzoek u ook voordelen oplevert. Mocht zich in de toekomst weer een economisch moeilijke situatie voordoen kan de overheid haar beleid aanpassen ten faveure van de bedrijven. Tevens kan ik, indien u het op prijs stelt, een samenvatting met uitkomsten toesturen per mail
Geen tijd voor deze zaken	Ik besef dat u het druk heeft. Maar het stellen van de vragen duurt maar 3 minuten. Daarnaast zou u er een student een ongelooflijke dienst mee bewijzen.
Geen zin om aan zo'n onderzoek mee te werken	Dan ziet u misschien de mogelijkheden niet. Door middel van dit onderzoek kan misschien worden aangetoond dat subsidies een werking hebben ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden. Mocht zich in de toekomst weer een economisch moeilijke situatie voordoen kan de overheid haar beleid aanpassen ten faveure van bedrijven.

Vragenlijst

Vraag 1.

Bent u zich bewust van de subsidies of fiscale regelingen die u kan aanvragen?

Ja

Nee

Nee, maar we maken gebruik van een intermediair

Vraag 2.

Bent u zich (als bedrijf) meer gaan verdiepen in de mogelijkheden van subsidies en fiscale regelingen sinds het begin van de crisis?

Ja

Nee

Vraag 3.

Merkt u dat sinds het begin van de economische crisis meer subsidies en fiscale regelingen door u en andere bedrijven uit de maakindustrie worden aangevraagd? *(er wordt aangenomen dat de crisis begon medio augustus 2008)*

Ja

Nee

Vraag 4.

Welke subsidies worden door uw bedrijf aangevraagd?

WBSO

EOS

EIA

MIA

BIB subsidieregeling

Innovatievouchers

Innovatiekrediet

Een andere subsidie, namelijk: _____

Geen

Vraag 5.

Welke subsidies vroeg u voor het begin van de crisis niet aan en nu wel?

A+O Metalektro

WBSO

EOS

EIA

MIA

ESF

BIB subsidieregeling

Innovatievouchers

Innovatiekrediet

Een andere subsidie, namelijk: _____

Geen

Vraag 6.

Zijn er ook subsidies die u voor het begin van de crisis wel aanvroeg en nu niet meer?

A+O Metalektro

WBSO

EOS

EIA

MIA

ESF

BIB subsidieregeling

Innovatievouchers

Innovatiekrediet

Een andere subsidie, namelijk: _____

Geen

Bedankt voor het beantwoorden van de vragen. Wilt u zelf nog iets toevoegen met betrekking tot de werking van subsidies ten tijde van economisch moeilijke omstandigheden?

JA, het volgende...

NEE

Tenslotte wil ik u vragen of u het op prijs stelt een samenvatting met de uitkomsten van het onderzoek te ontvangen? Indien u dit wenst zou ik graag uw e-mailadres ontvangen. Ik zal uw e-mailadres enkel en alleen gebruiken voor het versturen van deze samenvatting.

JA, het e-mailadres is.....

NEE

Dan wil ik u hartelijk bedanken voor uw medewerking en ik wens u een fijne dag toe!

Bijlage 10

Gesprekspartner: adviseur van het SenterNovem, directie Innovatie
Datum: 27 Mei 2009

Gespreksonderwerpen:

1. Verschil tussen fiscale regelingen en subsidies.
2. Cijfers en interviews SenterNovem met betrekking tot de zeven regelingen

1. Fiscale regelingen zijn economisch gezien subsidies. Het grootste verschil is echter dat de afhandeling van fiscale regelingen loopt via de belastingdienst. Door middel van een fiscale regeling krijgt een bedrijf of instelling een bepaald voordeel, een korting op een product wat ze aanschaffen of teruggave van een bepaald bedrag in een onderzoek dat ze doen.

Een subsidie daarentegen is een financieel middel die bedrijven kunnen aanvragen met het oog op een dienst die ze willen gaan uitvoeren. Kort door de bocht betekent dit dat subsidies vooraf worden verleend en fiscale regelingen achteraf. *zie ook www.senternovem.nl*

2. Cijfers SenterNovem. In tegenstelling tot dat in eerste instantie toegezegd was, kreeg ik helaas geen recente cijfers via het SenterNovem. Ook de interviews die mij waren toegezegd door mijn gesprekspartner zijn afgeblazen. Mijn gesprekspartner voelde zich hier erg rot bij, zeker omdat de medewerking hem ook was toegezegd. Helaas noemde zijn baas een gesprek met mij niet opportuun en had zijn baas geen zin in een gesprek met (externe) studenten. Informatieverstrekking en interviews zijn echter wel mogelijk wanneer ik intern stage kom lopen bij SenterNovem.

Om toch een inzicht te krijgen hoe SenterNovem de zaken ziet heb ik mijn gesprekspartner gevraagd of ik hem dan een paar vragen mocht stellen met betrekking tot mijn onderzoek. Dit was geen probleem volgens hem, zeker gezien het feit hij al het één en ander had voorbereid met betrekking tot een interview met mij. Hij had bijvoorbeeld al met verschillende collega's over het onderwerp gesproken. Tevens had hij al een eerste analyse ingezien over verstrekte subsidies vanaf periode medio 2008 tot heden.

Zonder dat ik daarbij een inzicht had in de cijfers kon de adviseur mij vertellen dat SenterNovem een stijging in het aantal subsidieaanvragen waarneemt. Deze stijging, zo vertelde hij mij, was ook verwacht door de subsidieverstrekker. Wat ze bij SenterNovem echter opvallend vonden, was het feit dat de verhoging in het aantal aanvragen tot op heden nog niet zo hoog was als verwacht. Wel merkte ze dat hoe langer de crisis duurde hoe sterker het aantal aanvragen steeg en meer toenam richting het door SenterNovem verwachtte aantal aanvragen. Steeds meer bedrijven lijken zich bewust te worden van subsidies en fiscale regelingen zo zei hij en willen dit als bron aanboren.

De conclusie die hij trok was dat de stijging van het aantal aanvragen van subsidies en fiscale regelingen toe te schrijven is aan de economisch moeilijke omstandigheden waarin Nederland momenteel verkeerd.